

Bo Hanssons *Sagan om Ringen*

En receptionshistorisk studie

Patrik Ryttare

Examensarbete i musikvetenskap 15 hp
Institutionen för musik- och teatervetenskap
HT 2014
Författare: Patrik Ryttare
Handledare: Johanna Ethnersson Pontara

Stockholms
universitet

Sammanfattning

Denna studie utreder de motstridiga uppgifter som idag förekommer om Bo Hanssons mest framgångsrika album *Sagan om Ringens* reception i Sverige efter att den gavs ut december 1970. Dess genomslag har i dagens relativt knapphändiga receptionsmaterial beskrivits som en omedelbar succé men samtidigt som enbart måttlig. Studien innefattar huvudsakligen insamlade och granskade historiska primärkällor i form av dags- och kvällstidningsartiklar från Sveriges fyra största tidningar och styrs av en huvudfråga och en följande bifråga: I vilken omfattning omskrevs verket och hur formulerades receptionen i dåtidens svenska press? Bifrågan grundas i utsagor om en särställning som Bo Hansson idag anses ha erhållit jämte sin samtida sociokulturella kontext, nämligen sjuttioalets svenska Musikrörelse även kallad Proggrörelsen. Studien föränleds av ett biografiskt bakgrundsavsnitt och avrundas med en kort biografisk epilög som syftar till att stärka läsarens helhetsförståelse av uppsatsens centrala artikelstudie. En summering med slutledningar och övriga iakttagelser presenteras i en avslutande diskussion som kan konstatera att det inte förelåg en omedelbar medial uppmärksamhet kring *Sagan om Ringen* i Sverige och att svensk press först började omskriva verket efter dess banbrytande internationella genomslag två år senare. Tecken på en viss konstnärlig särställning kring Bo Hansson framkommer i artikelstudien och exemplifieras ytterligare i slutdiskussionen.

Innehållsförteckning:

1. Inledning.....4 - 9

- 1.1 Syfte och Frågeställningar
- 1.2 Teori och Metod
  - 1.2.1 Källkritik: Digitala källor
  - 1.2.2 Källkritik: Tryckta källor
- 1.3 Forskningsläge
- 1.4. Käll-läge och Källavgränsning
- 1.5 Terminologi
- 1.6 Disposition
- 1.7 Etik
- 1.8 Insamling av empiriskt material

2. Bakgrund.....10 - 16

- 2.1 Biografisk introduktion inför receptionsstudien
- 2.2 Uppväxt och tidig karriär
- 2.3 "Hansson & Karlsson"
- 2.4 Biografisk sammanfattning

3. Receptionsstudien.....17 - 29

- 3.1 Artikelstudie av Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet
- 3.2 Kort biografisk epilog

4. Slutdiskussion.....30 - 32

- 4.1 Summering och slutledning kring receptionens omfattning i Sverige
- 4.2 Summering och slutledning kring receptionens utformning i Sverige
- 4.3 Kommentar till tidningarnas politiska kontext och publiceringsform
- 4.4 Slutord

5. Källförteckning.....33 - 37

Bilaga: Artikelregister från Kungliga Bibliotekets Mikrofilmarkiv

1. Inledning

I den musikämbelse, som efter några år hade vuxit sig stark och innehöll ett tjug oberoende skivbolag och hundratals artister, som kämpade mot etablissemang med ömsom trubbiga texter och fyrkantig rock, ömsom med briljant poesi och nyskapande musik, var Bo Hansson en främmande fågel. Rent formellt fanns han med i rörelsen eftersom han givits ut av musikämbelsebolaget Silence. Musikaliskt fanns han bortom alla debatter om huruvida musiken var progressiv eller inte. Ett flertal av hans kolleger som spelade instrumentalmusik kritiserades för att de var otydliga i sitt budskap. Bo Hansson utsattes aldrig för detta. Han var okränkbar efter att ha gjort Sagan om Ringen. Ett så vackert och sällsynt konstverk vågade, kunde och ville ingen ställa sig upp och ha några invändningar emot och verkets skapare gick även han fri från kritik.

- Håkan Lahger, Stockholm januari 2002

Så sammanfattar författaren och journalisten Håkan Lahger den samtida bilden av Bo Hansson och *Sagan om Ringen - En musikalisk tolkning av Bo Hansson* i konvolutet till nyutgåvan på CD 2002. Lahgers betydande insikt kring den svenska musikämbelsen visas i egenskap av skribent för progrörelsens ledande musiktidning Musikens Makt men också i sin senare omfattande kartläggning av samma rörelse i boken *Proppen-Musikämbelsens uppgång och fall* (1999).

Efter sina aktiva år som soloartist på sjuttioalet fram till sin bortgång 2010 var Bo Hansson, förutom några få undantag, helt frånvarande från offentlighetens ljus. Bortsett från albumet *Mitt i Livet* med kärleksvisor från 1985 så återutgavs de resterande fyra soloalbumen nationellt och globalt på 00-talet. Under rubriken *Nu ges Bo Hanssons mästerverk ut igen - 30 år efter det skrevs* skrev Aftonbladets Tore S Börjesson, i ljuset av de då aktuella filmatiseringarna av Tolkientrilogin, att Bo Hansson redan 1970 gjorde musik till *Sagan om Ringen* som "blev en världssuccé". I artikeln understryks också att "Bo Hansson har en given och framskjuten plats i den svenska pophistorien" och att albumet blev "en omedelbar inhemska succé i Sverige" (Börjesson 2002). Samma yttrande om omedelbar succé återfinns i Håkan Lahgers och Silence-medarbetaren Ewa Wilkes (2005) respektive biografiska konvoluttexter från 00-talet. Svenska Dagbladet uppmärksammade återutgåvan av *Sagan om Ringen* genom en intervju med Silence grundare och albumets ljudtekniker Anders Lind, som menade att "responsen var hyfsad" och att det inte var "medialt vrålstort men att många tyckte det var vackert" (Amster 2002). I ljuset av att Anders Linds utsaga skapar oklarheter kring receptionshistorien och avviker från en annars gängse uppfattning om nationell succé, vill jag undersöka i vilken omfattning *Sagan om Ringen* omskrevs och hur receptionen yttrade sig under Bo Hanssons aktiva år i sjuttioalets Sverige.

1. 1 Syfte och Frågeställningar

Studiens syfte är att pröva utsagor från det biografiska material som finns tillhandahållet i skivkonvolut och som utgör den huvudsakliga tillgängliga receptionen av *Sagan om Ringen* idag. Genom insamlade artiklar och tv-program från Bo Hanssons verksamma år blir målet att undersöka i vilken omfattning och hur hans mest framgångsrika verk *Sagan om Ringen* omskrevs i svensk media. Detta för att undersöka de oklarheter som uppenbarar sig kring dess egentliga genomslag i Sverige. Jag utreder *Sagan om Ringens* receptionshistoria utifrån en huvudfrågefrågeställning och en tillhörande bifråga: Återfinns den påtalat omedelbara inhemska succén i samtida svensk media? Hur omskrivs albumet och kan man i det historiska materialet se den särställning som Håkan Lahger och Tore S Börjesson ger uttryck för i inledningen?

1. 2 Teori och metod

Arbetets studie är receptionshistorisk och baseras därför på empirianalys av insamlade recensioner och artiklar. Ambitionen är att pröva frågeställningarna mot detta material för att skapa en tydligare förståelse av *Sagan om Ringens* och Bo Hanssons framgångar. Materialet som samlats in är förstahandskällor som återger faktiska historiska utsagor i form av för tiden aktuella intervjuer, skivrecensioner och TV-program, vilka antingen kan visa sig bekräfta utsagorna i skivkonvoluten, nyansera eller gå emot dem.

Metoden är källkritisk. Arbetets empiriska material, det biografiska och receptionshistoriska, består i stor utsträckning av enskilda personers subjektiva och kanhända godtyckliga bedömningar i recensioner, intervjuer och övriga utsagor vilket kräver en källkritisk vaksamhet. Studien innefattar biografiskt material som för vetenskaplig verifiering jämförs och prövas källkritiskt i sammanställningen. Utsagor baserade på minnen av företeelser långt tillbaka i tid har alltid i största möjliga mån prövats mot andra källor för att stävja tidsaspektens problematik i förhållande till dessa. Studien går ut på att historiskt pröva dagens tillgängliga källor och det historiska källmaterialet blir det prövande redskapet. Material hämtad från internet har i viss mån ett annorlunda behov av kritisk granskning och för tydlighetens skull delar jag nedan upp källkritiska aspekter kring arbetets hantering av digitalt respektive tryckt källmaterial i två underkategorier.

Arbetet är främst baserat på en förutsättningslös insamling av empiriskt material i form av dags- och kvällstidningsartiklar från Kungliga Bibliotekets Mikrofilmarkiv. Mikrofilmen har löpande dokumenterats i en loggbok och senare sammanställts kronologiskt. Mikrofilmsinsamlingen presenteras efter det sorteringsystem som återfinns i Kungliga Bibliotekets arkiv (Se Disposition). Alla refererade artiklar har även fotograferats.

1.2.1 Källkritik: Digitala Källor

Risken att stöta på manipulerande och missvisande material kan vara större på internet än en tryckt källa eftersom det nätbaserade materialet kontinuerligt kan uppdateras, modifieras eller raderas under själva arbetets gång och löper därför risken att bli inaktuell och okontrollerbar för senare granskning. I den digitala handboken *Källkritik På Internet* (Axelsson 2012) från den oberoende stiftelsen för internetinfrastruktur (punkt) SE, som administrerar internets svenska toppdomän med samma namn, har bra handfasta råd inhämtas för verifiering av digitalt källmaterial.

Källor som baseras på utsagor från samtida medmusiker har inhämtats från internet i den mån jag utan problem kan styrka deras identitet, exempelvis genom att lokalisera trovärdiga kontaktuppgifter till upphovsmannen/kvinnan. Övervägandet att inhämta utsagor från internet och hemsidor måste också självklart prövas utifrån själva personen och utsagans faktiska relevans för studien och ämnet i stort.

1.2.2 Källkritik: Tryckta källor

Tryckta källor har till skillnad från digitala egenskapen att vara statisk i tid och rum vilket gör dem mer lättöverskådliga. Däremot bemöts inte artikelmaterial eller de biografiska texterna mindre okritiskt utan att prövas inbördes mot varandra. Alla är vi exempelvis bekanta med att faktafel och rättelser förekommer i dags- och kvällspress, även på sjuttioalet, vilket förutsätter en kritisk jämförande granskning av artiklarnas olika utsagor. I arbetet med biografien har några rena faktafel kunnat skönjas genom att sammanställa och jämföra olika källmaterial vilket ytterligare påtalar vaksamhet för skarvningar och halvsanningar i de enskilda biografiska texterna och intervjuerna. Exempelvis *Boken om Bildjournalen* (Lundberg och Bohm 2011) har genom sin gedigna historiska dokumentation blivit om än ett litet men utmärkt komplement till biografiavsnittet och har vidare kunnat stärka eller försvaga enskilda utsagor kring Bo Hanssons tidiga karriär. En avslutande viktig aspekt kring de biografiska källorna är att de till stor del har kunnat inhämtas från skivkonvolut med löpande text och intervjuer. Det faktum att informationen tillhandahålls med artistens eget album gör att skribentens opartiska ställning bör beaktas. Vad utelämnas och vad berättas i skildringen för att placera artisten i bästa möjliga ljus?

1.3 Forskningsläge

Det finns inte tidigare vetenskaplig forskning i ämnet men förekommer kring andra samtida aspekter av Sveriges alternativa och självständiga musikliv på sjuttioalet. Exempelvis David Thyréns avhandling *Musikhus i centrum* (2009) jämför likheter och olikheter mellan två för musikrörelsen viktiga scener och genusvetaren Hillevi Ganetz avhandling *Hennes röster:*

Rocktexter av Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt (1997) belyser låtskrivaren och sångerskan Turid Lundqvists texter ur ett kulturellt perspektiv. Mitt arbete berör alltså samma historiska kontext men skiljer sig från dessa tidigare forskningsansatser då den varken är komparativ eller sociokulturellt styrd utan fokuserar på en enskild artists och ett enskilt verks historiska reception. Däremot är min förhoppning att arbetet trots sin specificerade inriktning och korta omfattning kan bidra med ett annat musikhistoriskt perspektiv, genom att placera sjuttioalets svenska självständiga musikliv i ett receptionshistoriskt sammanhang.

1.4 Käll-läge och Källavgränsning

För biografien har tryckta källor i form av skivkonvolut varit oundgängliga och den populärhistoriska boken *Proppen* (Lahger 1999) har i sin breda historieskildring kring sjuttioalets alternativa musikliv givit mig en grundläggande förståelse för Bo Hanssons och artiklarnas samtida kulturella och sociala kontext. Grunden av informationen om de tidiga åren är hämtad och omskriven från Håkan Lahgers text i konvolutet till återutgåvan av *Sagan om Ringen* (2002a) men har kompletterats med vidare fördjupningar om och med genrer, skivbolag, intervjuer, tidningsartiklar och tv-program för verifiering och nyansering. Receptionsstudien och biografien genomförs i frånvaro av tidigare vetenskaplig forskning i ämnet och har därför tvingats hämta merparten av det biografiska materialet från populärkulturell litteratur vilket har fordrat ett genomgripande källkritiskt förhållningssätt.

Det empiriska material som studien vilar på är hämtat från Sveriges fyra största dags- och kvällstidningar Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet. Genomsökningen av mikrofilm har varit manuell och förhållandevis tidskrävande vilket därför begränsar ett större urval tidningar. De fyra tidningarna utgör tillsammans två bra och relevanta exempel för dags- respektive kvällspress.

1.5 Terminologi

I arbetet förekommer tidstypiska ord och uttryck som återfinns i artiklar och intervjuer men bör inte hindra läsarens förståelse av textens helhet. Citat lämnas givetvis oförändrade inom citationstecken och är annars omskrivna med tillhörande källhänvisning. Samtliga citat från tv-program är i största möjliga mån transkriberade ord för ord. Arbetet tar delvis hänsyn till smeknamn genom att belysa dem men håller sig annars konsekvent inte med sådana. Ett exempel är hur Bo Hansson nästan uteslutande under sextio- och sjuttioalet i pressen omskrevs som Bosse. Förkortningar frångås, bland annat vad det gäller tidningsnamn. Titeln *Sagan om Ringen - En musikalisk tolkning av Bo Hansson* refereras kort som *Sagan om Ringen* och hänvisar alltid till albumet om inte annat anges. Alla artiklar, program- och albumtitlar skrivs kursiverat för att undvika hopblandning med citationstecknen från intervjuer.

1.6 Disposition

Arbetet inleds med en biografi över Bo Hanssons liv och karriär före inspelningen av *Sagan om Ringen*. Den presenterar hans formativa år och framgångsrika sejour i framförallt Hansson & Karlsson och syftar till att ge läsaren en adekvat bakgrund och historisk kontext inför receptionsstudien. Utsagor som återkopplar till Bo Hanssons tidigare karriär förekommer i artikelstudien och skulle utan en biografisk bakgrund förefalla förvirrande för helhetsförståelsen av arbetet. Därför avrundas biografidelen med en kort summering där viktiga iakttagelser inför receptionsstudien presenteras. Receptionsstudiens artiklar presenteras i kronologisk ordning och kommentarer till dem görs kontinuerligt i varierande omfattning, delvis grundade i frågeställningarna men också utifrån källkritiska synpunkter och för ytterligare biografisk information. Receptionsstudien avslutas med en kort biografisk epilög som avhandlar Bo Hanssons senare mer sporadiska karriär fram till sin bortgång. Denna inkluderas i syfte att tillhandahålla läsaren med kompletterande information kring hans till synes abrupta uteblivelse från svenskt musikliv efter att ha producerat fyra på varandra mycket framgångsrika album under sjuttioalet. Arbetet utmynnar slutligen i en diskussion som prövar frågeställningarna mot forskningsmaterialet för summering och tänkbara slutledningar samt övriga observationer.

De fotnoter som förekommer löpande i arbetet tillhandahåller information som kan vara av ytterligare intresse för läsaren i mötet med texten men som inte är essentiell för den övergripande förståelsen.

Allt genomgången mikrofilmmaterial finns bifogat längst bak i arbetet i kronologisk datumordning som de står att finna i Kungliga Bibliotekets mikrofilmslådor. De artiklar som använts och inkluderats i själva studien återfinns med fullständig referens i ordinarie källförteckning.

1.7 Etik

Bo Hansson är avliden och i egenskap av främsta primärkälla borta för vidare förståelse kring hans skapande och person. Eftersom han inte kan bemöta materialet finns förstås en etisk aspekt av att inte försöka misskreditera denne om så inte motiveras på ett för arbetet relevant och adekvat sätt. Det är idag ingen hemlighet att han led av missbruksproblem och sjukdom, vilket bland annat Bonniers Rock Lexikon berättar (Sneum 2005, 510). I Sveriges Radios veckomagasin *Mitt i Musiken* gjorde Jan Carlsson gällande, i samband med Bo Hanssons bortgång, att sjukdomarna var en direkt följd av missbruket (Öhbo 2010). Bo Hansson själv har genomgående i senare intervjuer valt att kalla detta för personliga problem. Dessa bidrog hur som helst starkt eller uteslutande till hans musikaliska stagnation och tystnad om man räknar bort några kortlivade återkomster efter sina åtta framgångsrika och kreativa år som soloartist på sjuttioalet

och föregående år med Hansson & Karlsson. Missbruksproblematiken är enligt min personliga uppfattning alltid mer värd att belysa snarare än att försöka dölja och därmed underbygga stigmatisering.

1.8 Insamling av empiriskt material

Tack vare det Kungliga Bibliotekets digitalisering av Aftonbladet och Svenska Dagbladet har jag med dess nätbaserade testversion av sökmotorn för fritext, "artiklar från start till nutid" (tidningar.kb.se), kunnat lokalisera en mängd artiklar som direkt tillhandhållit ytterligare fingervisningar om potentiella sök-datum i övriga två tidningar. Genom kombinationer av sökord (bland annat de fyra albumtitlarna från sjuttioalet både med och utan artistnamnet i sökfältet) har en större mängd artiklar som ursprungligen inte funnits direkt kopplade till *Sagan om Ringen* kunnat lokaliseras. Sökmotorn användes kontinuerligt under datainsamlingen mellan den tjugosjunde oktober till fjortonde november 2014. Utan sökmotorn hade merparten av artiklarna förpassats till att förbli nålar i en höstack av hundratals rullar mikrofilm. Det bör noteras att några enstaka notiser har hittats av ren slump, bland annat i Aftonbladet, vilket kanske tyder på att sökmotorn fortfarande är i en utvecklingsfas och stundtals därför har ett grovmaskigt nät. Digitaliseringen av dagstidningarna är ett pågående projekt och kommer i framtiden även inkludera Dagens Nyheter och Expressen. Relevanta artiklar finns säkerligen kvar i arkiven men är inte möjliga att lokalisera utan att ta mer tid i anspråk. Filmklipp från reportage i Sveriges Television har funnits tillgängliga med full sändningsinformation i deras web-tjänst *Öppet Arkiv* och på Youtube där programmets ursprungliga sändningsdatum kunnat lokaliseras tack vare Svensk Mediedatabas (SVMD), där originalen finns förvarade.

2. Bakgrund

2.1 Biografisk introduktion inför receptionsstudien

Men sen var det en tjej som hade läst nå böcker då, som hette Sagan om Ringen å undrade om jag inte kunde göra nå musik på det där, så jag lånade de där böckerna å läste igenom, å då blev jag rätt torsk på det också, å tänkte eftersom det inte var någon som gjort musik på det där så började jag göra det.

-Bo Hansson, 1977

Bo Hansson beskriver i tv-programmet *Jakten på Bo Hansson* (Ahldal 1977) sitt första möte med Oxford-professorn J R R Tolkiens fantasytrilogi *Sagan om Ringen*, som runt decennieskiftet mellan sextio- och sjuttioalet nådde nya stora läsarskaror bland ungdomar och studenter i västvärlden. Med sin Hammond-orgel och enklare inspelningsutrustning inkvarterade sig Bo Hansson i en bortrest väns lägenhet och började skissera de melodiska idéer och teman som efter ett par månader resulterade i en demo. Vännen mötte efter utlandsvistelsen en vräkningsorder på grund av Hanssons oavbrutna nattliga arbete med musiken på hög volym (Wilke 2005). Demoinspelningarna presenterades för ljudteknikern Anders Lind som tidigare samarbetat med Hansson & Karlsson. De hyrde en stuga på Älgö i Stockholms innerskärgård och påbörjade inspelningarna av vad som blev *Sagan om Ringen* och startskottet för ett av musikrörelsens ledande självständiga skivbolag Silence Records.

2.2 Uppväxt och tidig karriär

Bo Hansson föddes i Göteborg den 10 april 1943 men kom att spendera mycket av sin första tid i Jämtland eftersom hans föräldrar arbetade i restaurangbranschen och tog jobb där det fanns. Av samma anledning flyttade de till Stockholm tidigt femtiotal och i väntan på bättre tider lämnade de sonen kvar i den lilla byn Vaplan hos bekanta som bodde i en banvaktarstuga. Efter ett par år reste den unge Bo Hansson med en lapp om halsen, som angav slutdestination och föräldrarnas namn, till Stockholm. Föräldrarna hade börjat driva ett marketenteriⁱ vid Karlbergs Slott i Solna. Där fanns musikinstrument ämnade för soldaterna men som Bo Hansson använde som tidsfördriv. Någon formell musikskolning sträckte sig inte längre än ett par pianolektioner efter att det omgående skurit sig mellan honom och pianolärarinnan (Lahger 2002a). Han förblev därefter autodidakt karriären igenom.

Bo Hansson började spela elgitarr och ingick i olika konstellationer av band fram till sitt mest anmärkningsvärda inhopp på en folkparksturné sent femtiotal med ett av Sveriges första och största rockband Birgit "Rock-Olga" Magnusson (Wilke 2005). Som för att påvisa sin bristande

---

ⁱ Ett slags försäljningsställe eller kiosk i anslutning till en militärförläggning.

musikaliska skolning lär Hansson skämtsamt påstått att han kunde spela tre ackord när turnén inleddes och fyra när sommaren var slut (Lahger 2002a). Senare ingick han i bluespianisten Slim Notinis band Slim's Bluesgang från Stockholm, de spelade traditionell blues och bandet kom att fungera som en katalysator för yngre talangfulla instrumentalister att utvecklas för fortsatta steg i karriären. Munspelaren och sångaren Bill Öhrström spelade i bandet samtidigt som Hansson och tillsammans formerade de det framgångsrika men väldigt kortlivade bluesbandet The Merryman. Enligt dåtidens största ungdomsveckotidning Bildjournalen så spelade de "fräna, jordnära tongångar" och fick efter att ha vunnit "en klar seger" i Sveriges Radios twistbandtävling som förstapris vara förband åt Rolling Stones och deras första spelningar i Sverige med start i Göteborg 1965. De vann även titeln som "Sveriges Rolling Stones" på ungdomsgården Kingside (Lundberg och Bohm 2011, 332) och i takt med framgångarna skrev The Merryman kontrakt med bolaget Karusellⁱⁱ. De gav ut två singlar innan de inom loppet av ett år upplöstes.

I en intervju av Ronny Svensson (1998) för samlings-cd:n med Hansson & Karlsson beskriver Bo Hansson avhoppet från The Merryman som en ren följd av att han sett den amerikanske jazzorganisten Jack McDuff spela på klubben Gyllene Cirkeln i Stockholm och att han efter det kände sig tvungen att införskaffa en egen orgel. Bo Hansson hoppade trots alla framgångar av The Merryman 1965 men det var enligt de biografiska källorna inte förrän 1966 som Hansson såg McDuff framträda, vilket visar glidningar från det biografiskt kronologiska narrativ i Lahgers (2002a) biografi men även Bo Hanssons egna utsagor, där huvudpersonen tycks gå direkt från ett projekt till ett annat, vilket alltså inte var fallet. Det gick en tid efter avhoppet från The Merryman innan Bo Hansson lämnade el-gitarren åt sidan för Hammond-orgelnⁱⁱⁱ. I en intervju (översatt till engelska) för Svenskt Visarkiv 2003 beskrev Bo Hansson Hammond-Orgeln som ett fantastiskt instrument: "jag tänkte: långa, långa toner och så kunde man spela baslinjer med fötterna. Jag tyckte det var fantastiskt. Du kunde svänga riktigt rejält!" (Bergner 2003). Orglarna var dyra och därför övade Hansson inledningsvis runt om i Stockholms musikaffärer fram tills personalen förstod vad som försiggick och han ombads lämna lokalen. Till slut gick Bill Öhrström, en flickvän och andra goda vänner i borgen för handpenningen till en orgel åt honom men samtliga inblandade kom att ångra sig då de upptäckte att Hansson inte skötte avbetalningarna och därför fick börja betala av instrumentet själva (Lahger 2002a). En omtalad händelse är att kronofogden

---

ⁱⁱ Karusell grundades 1953 av Carl-Gustav Niren och Simon Brehm. Enligt STIM-Music Information Centre (14.1107) köptes Karusell AB av Deutsche Grammophon 1962 vilket ledde till att företaget senare helt namnändrades till Polydor Aktiebolag 1970. Bolaget som gav ut Hansson & Karlssons tre skivor mellan 1967-69.

ⁱⁱⁱ Amerikanske uppfinnaren Laurens Hammond utvecklade Hammond-Orgeln som ett mindre kostsamt men likväldigt intrikat elektriskt drivet substitut till de otympliga kyrkorglarna/piporglarna. Den blev tack vare sin förhållandevis lätta vikt och storlek enkel att flytta till skillnad från en stationär piporgel. Allt som behövdes var ett standard eluttag och en inkopplad högtalare för att kunna spela på den. Inledningsvis i huvudsak använd i främst kyrkor för bland annat gospelmusik och som pausmusik i sporthallar. Hammond-orgeln erbjöd en dynamisk ljudåtergivning i tangenterna och hade inställningar för toner som möjliggjorde en enorm mångsidighet för klanger. Instrumentet kom mer och mer att tilltala utövare av profan musik så som jazzmusiker, med amerikanske Ethel Smith som pionjär under fyrtioalet, men kom precis som i Bo Hanssons fall senare också anammas av blues och rockutövare under sextioalets andra hälft och framåt. Idag ägs företaget av japanska Suzuki (Aldridge 1996).

på grund av bristande avbetalningar kom för att inhämta orgeln efter att Hansson & Karlsson gjort ett bejublat öppningsframträdande till det välkända bluesbandet John Mayall & Bluesbreakers spelning på Göteborgs Konserthus (Svensson 1998, 8). Bo Hansson vidhåller senare att han helt enkelt "glömt" avbetalningen men Jan Carlsson understryker att han gav honom pengar varje månad specifikt för avbetalningen (Svensson 1998, 8). Utsagorna går isär i det biografiska materialet om vem som faktiskt betalade orgeln till slut.

Jan Carlsson, även känd som Janne "Loffe" Carlsson, beskriver sitt första möte med Bo Hansson genom Bill Öhrström^{iv} som "släpade med" honom till en gammal potatiskällare i Gamla Stan^v. Han berättade att där fanns en "galning" som hade köpt en orgel minns Carlsson (Svensson 1998, 3) och trots att Hansson inte kunde spela orgel gjorde det i alla fall. Carlsson själv konstaterade att denne nybörjare spelade till synes slumpmässigt men att det ändå lät fantastiskt (Svensson 1998, 3). Öhrström hade innan den rutinerade jazztrummisen Carlsson blivit permanent partner introducerat flera tänkbara medspelare åt Bo Hansson utan önskat resultat (Lahger 2002a)^{vi}.

2.3 "Hansson & Karlsson"

I Sveriges Televisions musikmagasin *Musikbyrå* (2002) minns Bo Hansson att det gick snabbt för den nystartade trum- och orgelduon Hansson & Karlsson att bli bokade på sina första jobb. De spelade sedan in tre album och turnerade intensivt främst i Sverige och Skandinavien men även i Storbritannien. I konvolutet till samlingsalbumet *For People In Love* (2010), som består av tidigare utgivet material av Hansson & Karlsson, beskrivs duons personliga egenskaper: Bo Hansson som en blyg, återhållen och fåordig person med en omisskännlig melodisk förmåga motsatt till Carlsson (i bandnamnet tilldelat ett K) som var en otyglad, dominerande och utåtriktad personlighet med ett anseende som en av sin generations främsta jazztrumslagare (Bergner 2003). De snabbt blev en omtalad dynamisk duo som med etablerade karriärer och bakgrunder från pop respektive jazz tidigt förkroppsligade det som sedermera kom att benämnas som genren fusion eller jazz-rock, innan själva begreppet togs i bruk. Jan Carlsson uppger att han från jazzens läger ansågs ha sålt ut sig när han började inkorporera spelteknik från rocken, genom att i större utsträckning använda baskaggen som rytmens själva grundstomme istället för att traditionellt använda den för accenter och slag (Svensson 1998, 5). Det instrumentala och musikaliskt sömlösa växelspelet av kraft och energi till en stillsam nästan vilande återhållsamhet och tillbaka igen blev deras kännetecken. Musikaliska egenskaper som alltså ansågs bottna i deras respektive personligheter och som stimulerade varandras olika kreativa sidor. Håkan Lahger (2002a) skriver att "Bo Hanssons oortodoxa spel och geniala

---

^{iv} Efter tiden med The Merrymen fick Bill Öhrström arbete som producent och talangscout för Polydor.

^v Jan Carlsson likställer dåtidens jazzlokaler med potatiskällare: "Levande jazzmusik har alltid förpassats till potatiskällare som vanligtvis är lokaliserade i stadsdelen Gamla Stan i Stockholm" (Svensson, 1998).

^{vi} Det bör tilläggas att duon inledningsvis, under första året, inte sällan förekom som trio ute på Stockholms klubbar, då de framträdde med olika elgitarrister på scen, ofta sittandes bakom orgeln i bakgrunden. En aspekt av duons musikaliska utformning som vid upprepade tillfällen omnämns i tidningsartiklar från tiden.

svängsinne i kombination med Jan Carlssons explosiva trumspel utgjorde något helt nytt. Hansson & Karlsson blandade rock, jazz och klassisk musik på ett sätt som ingen tidigare gjort” (Lahger 2002a). Ronny Svensson beskriver på ett likartat sätt de personliga och musikaliska dynamiska egenskaper i Hansson som ett ”introvert och musikaliskt geni” och Carlsson som ”en extrovert och explosiv jazztrummis” (Svensson 1998, 2). Hansson själv beskriver samspelet långt senare: ”alltid som man lirade med Loffe fick man ge gäret varenda kväll, svetten bara pendlade så här (drar handen över pannan) å sjutton coca cola gick det åt... ” (*Musikbyrå* 2002). Jan Carlsson vidhåller senare att ingen spelade orgel som Bo Hansson, som till skillnad från de flesta andra inte hanterade instrumentet som ett piano och understryker Hanssons egenskap av musikalisk kompromisslöshet som den främsta anledning att de överhuvudtaget spelade ihop (Svensson 1998, 4). ”Min teknik är helt enkelt annorlunda än alla andras” reflekterad Bo Hansson själv angående sin autodidakta spelstil (Svensson 1998, 8). Båda bandmedlemmarna hävdade också att de alltid var oförberedda på vad de skulle spela innan sina scenframträdanden men vidhöll samtidigt att de alltid hade teman som de återgick till (Svensson 1998, 5). Som ett led i detta improviserade förhållningssätt blev låtarna oftast väldigt långa och formmässigt varierande. Musiken var uteslutande instrumentell och i sitt oförberedda förhållningssätt på scen tog de kliv bort från samtida popgruppers välrepeterade låtar och blev förgrundsgestalter för dåtidens experimentella popmusik i Sverige. Själva sättningen av enbart trummor och Hammond-orgel var också uppseendeväckande och efter att de inledningsvis improvisatoriskt tolkade andras låtar började originalkompositioner snart inkorporeras, mycket som en konsekvens av Hanssons återkommande självpåstådda och självmedvetna oförmåga att lära sig spela andras kompositioner (Svensson 1998, 4). I en artikel från Aftonbladets om Stockholms bästa klubbar, med tillhörande bildbilaga på Bo Hansson vid orgeln, beskrevs Hansson & Karlsson som den stora musikaliska attraktionen på klubben Gyllene Cirkeln men också som ”Sveriges enda pop-gäng i världsklass- fast de inte spelar utpräglad pop” (Klingberg 1967c).

Hansson & Karlssons första officiella inspelning var två kompositioner av den välrenommerade och med Carlsson jämnårige tonsättaren Bo Nilsson, vars modernistiska genombrottsverk *Zwei Stucke* (1955) gjorde succé vid sitt uruppförande i Köln (Roth 2002). Kompositionerna *Lidingö Airport* och *Canada Lumberyard* spelades in för bolaget GP-Produktion under augusti 1967 (Svensson 1998, 6) och singeln inkluderade även elgitarr framförd av jazz-bassisten Gösta Wälivaara som ibland spelade med duon på scen (Pettersson 2007, 80).

Under förevändningen att Hansson & Karlsson ville ha ett eget ställe att spela på startades Klubb Filips tillsammans med Bill Öhrström augusti 1967. Klubben speglade ett ideal av flower power och psykedelia som det året stod på höjden av sin popularitet. Roger Bergner (2003) från Svenskt Visarkiv beskriver Filips som den viktigaste undergroundscenen i Stockholm och i en artikel från Aftonbladet 1967 skrevs att Filips trots sakande rättigheter att sälja öl gjort sig oberoende av spritlagstiftningen genom att tillhandahålla den mest intressanta musiken i Sverige just nu, ”för de som verkligen bryr sig om musik” (Klingberg 1967b). Hansson & Karlssons

framgångar fortsatte och Filips status stärktes ytterligare då internationella celebriteter besökte klubben.

Genom Bill Öhrström hade världsartisten Jimi Hendrix sett Hansson & Karlsson spela på Gyllene Cirkeln och bekantat sig med dem (Svensson 1998, 9)^{vii}. Efter sin konsert på Gröna Lund i Stockholm 1967 besökte han Filips vilket ledde till en omtalad jamsession med Hansson & Karlsson (Bergner 2003). Hendrix spelade in Hansson & Karlssons låt *Tax Free* som kom att ingå i dennes postumt utgivna album *War Heroes* från 1972. Detta gjorde indirekt låten till duons mest kända och Hendrix hade även planer på att spela in kompositionen *Triplets* men hann avlida innan detta blev en realitet (Lahger 2002a). Båda originalverken återfinns på Hansson & Karlssons debutalbum *Monument* från 1967.

Monument tog två dagar att spela in med Bill Öhrström som producent och Gert Palmcrantz som ljudtekniker i Philips Studio och den gjordes ursprungligen för en experimentell tv-film som fotografen Ture Sjölander gjort med samma titel (Bergner 2003). I Bildjournalen fick albumet ett gott mottagande och beskrevs som "Mjukt, stämningsfullt, lyriskt" (Lundberg och Bohm 2011, 420). Hans Fridlund på Aftonbladet tyckte att det en gång för alla var dags att slopa duons epitet som "inne-grupp" och att de levererade en dynamisk och variationsrik musik. Fridlund beskrev det som "en smaksak om man vill kalla det pop" men fortsatte uppmanande "kör gärna för musik, rätt och slätt!" (Fridlund 1967).

Samma år uppträdde de för första gången i Sveriges Television och musikprogrammet *Popside* (1967). Aftonbladets recensent Bengt Melin påtalade Hansson & Karlssons medverkan i egenskap av kvällens "up to date-grupp" och skrev att framträdandet borde "kortats en aning" till förmån för brittiska popbandet Hollies (Melin, Bengt 1967). Deras framträdande avslutades med att båda bandmedlemmarna bankade på varsin gong-gong samtidigt som gitarristen Bjärne Möllers elgitarr gick på rundgång. Hansson & Karlsson fick senare samma år ytterligare nationell publicitet i tv-programmet *Timmen* (1967) med ett reportage om Filips.

Både Hansson & Karlssons och Filips genomslagskraft märktes även i Dagens Nyheters exklusiva distribution av singeln *P som i Pop*^{viii} i början av 1968. Cirka fyra minuters musik som spelats in av Anders Lind på klubben i december föregående år. Den kom med undertiteln "en jättegrej i DN" tillsammans med en bok om sjuttionio sidor (enl. Kungliga Biblioteket 2014) bestående av samlade artiklar om den rådande popkulturen. Anders Lind var en autodidakt ljudtekniker som arbetade på AB Ljudteknik och som självpåtaget med sin bärbara rullbandspelare kom att spela

---

^{vii} Det ska tilläggas att det i boken *Progg* (Lahger, 1999) antyds att Jimi Hendrix först träffat Hansson & Karlsson på klubb Surbrunn i Vasastaden. När information som i sammanhanget kan tyckas vara oväsentlig går isär speglas hur generaliserande och subjektiv historieåtergivningen kan vara och bör därför alltid kontrolleras mot annat material.

^{viii} *P som i Pop* var en så kallad flexisingel och kom i form av en pappskiva som man fick klippa ut för att lyssna på (Lahger 1999, 72).

in ett stort antal framträdanden av Hansson & Karlsson på Stockholms klubbar. Den första gjordes på klubb Surbrunn men den mest berömda inspelningen var den med Jimi Hendrix på Filips (Lahger 1999, 71). Valda delar av dessa inspelningar utgjorde Hansson & Karlssons andra album *Rex* som kom hösten 1968. Samma år turnerade de i England med start och stopp i London där de kallades "the noisy-swedes" och fick stående ovationer av en i Aftonbladet påtalat kräsen publik (Nilsson 1968)

I takt med framgångarna blandades allt fler människor in med avsikten om att göra profit på duon och det frekventa resandet i samband med turnéer tog också hårt på krafterna. Deras tredje och sista album *Man at the Moon* spelades trots allt in våren 1969 och musiken var precis som på *Monument* en del av ett tv-filmprojekt där Ture Sjölander var inblandad (Pettersson 2007, 80). Bo Hansson minns att albumet aldrig borde spelats in och uttrycker hur saker och ting började eskalera med folk som ville profitera på dem (Svensson 1998, 12). Jan Carlsson minns det som att "alla" blandade sig i och berättade för dem hur saker skulle göras och att de helt enkelt inte stod ut mer, framförallt inte Bo Hansson. Han hade alltid dragits med scenskräck och en nervositet som han själv vittnar om i tv-programmet *Jakten på Bo Hansson* (Ahldal 1977) som ingår i den följande receptionsstudien. I Aftonbladet konstaterades uppbrottet den andra maj 1969 med förklaringen att en spricka uppstått i de senaste årens framgångsrikaste grupp. Artikeln lät upplysa om att detta uppbrott skulle bli kostsamt eftersom de meddelades ha tjänat hundratusen kronor vardera under 1968^{ix} och man belyste att duons tre album kommit ut i upplagor andra band inte varit i närheten av (Holmström 1969). Jan Carlson förklarade i artikeln att de arbetat ihop i nästan två år och ansåg det vara en ganska lång tid, som i stort sätt bestått av att "åka en satans massa bil, bära grejer och sedan spela i trettiofem minuter för att sedan snabbt åka bil igen". Han underströk att de aldrig fick ägna sig åt musiken som de ville och att det förtog glädjen, att det nästan gjorde dem sjuka men att de nu efter uppbrottet skulle ägna sig åt att bli friska. Hansson & Karlssons uppbrott summerades slutligen av Jan Carlsson som uttryckte att båda tyckte det var rätt skönt att slippa all press och att de nu bara kunde tänka på musiken (Holmström 1969). Åtta år efter uppbrottet berättar Bo Hansson: "Vi höll väl på från 66-69... det sprack, det var väl mest mitt fel kan jag säga, jag var rätt nervös å sådär, det tog rätt hårt på krafterna, å sen hade jag lite idéer om att göra musik på annat sätt" (Ahldal 1977).

2.4 Biografisk sammanfattning

Bo Hanssons musikaliska egenskaper beskrivs i det biografiska materialet närmast som genialiska och trots en påtalat inbunden personlighet finns en kompromisslöshet närvarande som präglar hans självlärdas spelsätt. I hans brott med mer konventionell orgelsteknik skapades en musikalisk tillgång som rentav blev förutsättningen för Hansson & Karlssons musik. Duon såg inte hinder i musikaliska möten av stilar och uttryck vilket även visades i deras

---

^{ix} Idag motsvarande cirka åttahundra tusen kronor vardera enligt Statistiska Centralbyrån 2014 (14.11.20).

mångsidiga konstnärliga kollaborationer. Musiken kunde stå för sig självt men integrerades också med andra konstprojekt som film, foto och på Stockholms Stadsteater där de var "ljudillustratörer" (Klingberg 1967a). På ett likartat sätt som *Sagan om Ringen* inspirerades och knöt an vid en extern utommusikalisk förlaga återfanns samma tendenser redan i Hansson & Karlsson. De erhöll också ett internationellt erkännande bland annat genom Jimi Hendrix beundran och sina bejublade framträdanden i England, det land som *Sagan om Ringen* först distribuerades i internationellt. Hansson & Karlssons framgångsrika år etablerade dem artistiskt och ekonomiskt på ett närmast ojämförbart sätt i Sverige. Detta placerar receptionsstudien i en kontext där Bo Hansson knappast bör anses vara okänd för svensk musikpress, utan snarare tvärtom. Bandets upplösning till följd av bland annat omvittnad profithunger från omgivningen satte också sina tydliga spår hos honom och är en återkommande företeelse som framträder i flera av receptionsstudiens artiklar. Bo Hansson var tjugofem år när Hansson & Karlsson begärde avsked och han först fick Tolkiens fantasy-trilogi i sin hand. Inspelningen av *Sagan om Ringen* påbörjades vintern 1969 och den gavs ut i Sverige december 1970.

3. Receptionsstudien

3.1 Artikelstudie av Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Svenska Dagbladet

Första omnämmandet av *Sagan om Ringen* hittas i en artikel från Aftonbladets kulturledarsida december 1970 med rubriken *1-0 till Dvärgarna* som handlar om de nya små självständiga skivbolagens stora kliv in på skivmarknaden som leverantör av tidens mest intressanta musik. Textförfattaren Bengt Eriksson beskriver med utropstecken Bo Hanssons "musikhyllning till *Sagan om Ringen* och dess skapare J R R Tolkien" som julens bästa skiva (Eriksson 1970). Albumet sätter stort hopp till det nystartade Silence kommande skivsläpp i början på nästa år som Eriksson antyder kan dryga ut ledningen till de så kallade "dvärgarna" i kampen mot "jättarna". Artikeln sätter förhoppningar på de kommande artisternas musik och den placerar *Sagan om Ringen* som en slags måttstock eller referensram. I egenskap av första riktiga albumsläpp på Silence, om man bortser från Uppsala-studenterna Gudibrallans debut som formellt sett hann ges ut kort före (Lahger 2002a), blev den verksamhetens första konstnärliga och senare ekonomiskt ojämförbara framgång någonsin. Albumet blev en viktig bricka i uppstarten av Silence, vars roll som den självständiga musikälskarens ledande skivbolag i sin tur var omistlig. Bonniers Rock Lexikon beskriver *Sagan om Ringen* formellt som programmusik i sin skildring av en litterär förlaga (Sneum 2005, 510) vilket gjorde den musikalisk frikopplad från den sociopolitiska kontexten, samtidigt som den i artikeln presenterades som främsta representanten för en framväxande självständig musikscen.

I februari 1971 skrev Dagens Nyheter en kort notis från spalten *Nytt om Nöjen* om att ett barnprogram om två avsnitt baserat på Tolkiens böcker var under produktion för "TV2" och att musiken skulle hämtas från Bo Hanssons skiva. Där uppges att han själv spelade "Moog synthesizer, ett slags elektronisk musikmaskin, bas och tamburin" (*Sagan om Ringen* 1971). Utöver att Hansson tillskrivs en mångsidig musikalisk kompetens som utövare av flera instrument så beskrivs också Moog synthesizern särskilt med tillhörande beskrivande mening. Det anses vara det första exemplaret av instrumentet i Sverige (Lahger 2002a) och är ett av albumets mest definierande inslag. Instrumentet fanns inte tillgänglig på den breda marknaden förrän sent sextiotalet och det analogt genererade elektroniska ljuden var så gott som nya för lyssnarna. I artikeln *Gitarrmusik* i Aftonbladet januari 1971 beskriver Bengt Eriksson Moog-synthesizerns egenskaper som den akustiska gitarrens raka motsats och som "science-fictionsvärldens eget elektroniska/psykedeliska datamaskininstrument" (Eriksson 1971). Syntens ljudbild på *Sagan om Ringen* betraktas inte som oväsentlig, vilket Dagens Nyheter notis framhäver genom att beskriva den. Bo Hansson var en av de första att på ett utbredd sätt utnyttja syntens ljudmässiga mångsidighet inom populärmusiken i stort och troligtvis först inom Sveriges gränser. Under sjuttioalet kom Moogsyntens att nå höjden av sin popularitet och användes extensivt av stora brittiska progressiva rockband så som Yes, Emerson Lake & Palmer men också

tyska Kraftwerk (Kozinn 2005). Aftonbladets nöjesavdelning *Folk i Farten* noterar samma tv-produktion av *Sagan om Ringen*-trilogin och Bo Hansson omskrivs som "han med Carlsson ni vet" och musiken från albumet skulle tillsammans med dess omslagsillustratör Peter Lindbloms teckningar utgöra själva programmet. *Sagan om Ringen* framställs felaktigt som "en skiva som innehåller musik till två tv-program", alltså som att musiken skapats för detta specifika ändamål vilket det inte finns några övriga dokumenterade bevis på (*Bosse Hansson 1971*).

I samband med en spelning på Medborgarhuset i Stockholm förekommer Bo Hansson som instrumentalrockbandet Fläsket Brinner's nya medlem och omskrivs vara känd från Hansson & Karlsson och "en underbar LP som illustrerar *Sagan om Ringen*". I samma notisfält, under rubriken *Popkorn*, i Aftonbladet nämns också att de två självständiga skivbolagen Silence och MNW (Musiknätverket Waxholm eller Musical Net Work) gått samman för en gemensam distributionscentral som "specialiserat sig på att ge ut skivor med nya spännande och medvetna grupper" (*Popkorn 1971*). Någon recension eller artikel står än så länge inte att finna nästan ett år efter *Sagan om Ringen*'s utgivning och det dröjer nästan ytterligare ett år innan nästa notis kan lokaliseras i tidningarna och intresset börjar fördjupas kring Bo Hansson.

Den tjugotredje november 1972 skriver Dagens Nyheter en notis med en första (efter tiden med Hansson & Karlsson) tillhörande bildbilaga i form av ett porträtt på en leende Bo Hansson. Med undertexten *Snart över hela världen* vill tidningen belysa *Sagan om Ringen*'s internationella framgångar. Det står att "Hansson håller på att bli ett världsnamn tack vare sin skiva *Sagan om Ringen* med Bosses musiktolkningar av Tolkiens bok" och notisen beskriver hur skivan efter bara fyra veckor redan placerats på Englands motsvarighet till kvällstoppen och säljer rekordartat i tre- till fyratusen exemplar i veckan. Världsrättigheterna uppges också vara färdigförhandlade vilket enligt den milt sagt positiva beräkningen skulle göra albumet tillgänglig i citat: "varje land i världen" (*Snart över hela världen 1972*). Expressen skriver samma dag en liknande notis som med utropstecken förkunnar Bo Hanssons listplacering på Englandstoppen och påpekar att det var länge något liknande hänt en svensk. Man skulle få gå tillbaka tio år till bandet Spotnicks för att något som var i närheten (*Bo Hansson på Englands-toppen! 1972*) och samma notis uppger att totalt cirka niotusen exemplar har hunnit säljas i England efter fyra veckor, vilket visar att försäljningssiffrorna går isär mellan tidningarna. Ungefär samtidigt som *Sagan om Ringen* återutges internationellt och nyheterna om försäljningssuccén börjar förekomma i dagstidningarna släpps också Bo Hanssons andra album *Ur Trollkarlens Hatt* (1972) i Sverige. Tidningarnas rapporter förefaller som storögda inför denna nya banbrytande försäljningsframgång och verkar vilja förtydliga magnituden för läsaren med historiska jämförelser och distributionens till synes överdrivet stora omfattning. Det dröjer sedan inte länge innan ett intresse för vad denna ojämförbara välgång kan tänkas innebära ekonomiskt uppenbarar sig i pressen.

I den första svenska intervjun med Bo Hansson efter att framgångsrapporterna börjat förekomma i de fyra största tidningarna ligger Aftonbladets reporter Arne Norlins huvudfokus kring ekonomi och vill bland annat utreda hur pengarna ska förvaltas (Norlin 1972). Artikeln presenteras med rubriken *Här sitter Bosse och väntar på att bli rik* och förklarar att Bo Hanssons nya brittiska skivbolag Charisma^x beräknar en halv miljon sålda exemplar och att upphovsmannen som förundrad över framgångarna lite mer blygsamt hoppas på tvåhundra tusen. Albumet uppges ha sålt i femtontusen exemplar i Sverige och att samma summa sålts i England fyra veckor efter dess utgivning där. Bo Hansson omskrivs tjäna två kronor per sålt exemplar och om Charismas beräkningar skulle slå väl ut skulle Hansson inom en snar framtid vara en potentiellt rik man. Han avfärdar den ekonomiska framgången och vidhåller att drömmen om "tomtebolycka" och "att bli rik och fet" aldrig funnits men yttrar att om allt gick bra skulle han vilja öppna ett ställe dit man kunde gå för att lyssna på levande musik. Hansson säger också att det skulle vara härligt att få lite mer makt mot de "stora kanonerna i musikbranschen" och motiverade sitt samarbete med det självständiga bolaget Silence som att han kände en större gemenskap med dem. Bo Hansson uttrycker att detta också var en följd av de (i artikeln underförstådda) oangenäma insikter han fick av storbolag under sejouren i Hansson & Karlsson (Norlin 1972). *Sagan om Ringen* beskrivs i samma artikel som en uppseendeväckande och märklig framgång och syftar på de enkla och knappa omständigheter som albumet spelades in under. Här berättas hur Hansson, Anders Lind och trumslagaren Rune Carlson vintern 1970 lånade en fyrkanalig bandspelare och gav sig iväg till en sommarstuga i Saltsjöbaden utanför Stockholm. Artikeln beskriver hur råttorna gnagde på väggarna och vinden tjöt i skorstenen och golvdraget gjorde sig märkbar denna kalla vinter och inspelningsprocessen genomsyrades av sträckläsning av böckerna och de tre hade tilldelats varsitt rum att spela i. Anders Lind skötte ljudtekniken från vardagsrummet och så fort någon fått en musikalisk känsla knackade man i väggen och började spela (Norlin 1972). Det spartanska tillvägagångssättet som beskrivs skiljer sig stort från hur musik skulle spelas in, ambitionen att frigöra sig från de dyra studiekostnaderna och ge sig själva tiden som var nödvändig utan att behöva ta hänsyn till någon annan. Inspelningen påminner i sin hemmagjorda atmosfär närmast som något modernt med tanke på hur mobil och domesticerade inspelningsmöjligheterna har blivit idag. Då var det något helt nytt som säkerligen öppnade ögonen för en alternativ och självständig musikproduktions möjligheter. Trots det var allt närmast grundat i rena praktikaliteter snarare än att det förelåg medvetet nydanande visioner, som att de enligt egen utsago i Håkan Lahgers (2002a) konvoluttext exempelvis inte hade råd att under längre tid hyra en studio som de behövde. En politisk agenda bör i sammanhanget inte helt förbises då själva tanken att göra allting på egen

---

^xDet brittiska bolaget Charisma Records grundades av engelsmannen Tony Stratton Smith 1969. De lanserade *Sagan om Ringen* som *Music Inspired by the Lord of the Rings* med nytt omslag och extraspår. I konvolutet till återutgåvan av Bo Hanssons tredje skiva *Mellanväsen* beskriver Silence-medarbetaren Ewa Wilke hur Stratton-Smiths bolag gav ut en rad av tidens intressanta och okonventionella artister och grupper som exempelvis Genesis, Van Der Graaf Generator och komikergruppen Monty Python (Wilke 2005).

hand för största möjliga frihet och kontroll stod i opposition till något annat, ett slags kreativt kvävande etablissemang som Bo Hansson tidigare upplevt med Hansson & Karlsson. Bo Hansson uttalar även explicit att försäljningsframgångarna skulle möjliggöra mer frihet och makt i förhållande till de stora skivbolagen. Aspekten kring Bo Hanssons val av den obeprövade Anders Lind istället för ledande skivbolag som Polydor där han redan haft god kontakt och kontrakt har det senare spekulerats om i det biografiska materialet. I *Sagan om Ringens* konvolutttext vidhålls att ingen av de inblandade kan förklara varför Bo Hansson först vände sig till Anders Lind (Lahger 2002a) men ett konkret svar på detta återfinns i en uttalad känsla av tillhörighet med Lind, men också i känslan av en bristande sådan gentemot "de stora kanonerna".

Sagan om Ringens rent musikaliska egenskaper börjar omskrivas i samband med att *Ur Trollkarlens Hatt* (1972) ges ut och tidningarna passar då på att väva in föregångaren som en slags senarelagda recension. Materialet på Bo Hanssons andra album likställs mycket med föregångaren trots att vissa förändringar påtalas, bland annat själva sättningen av musiker.

Under huvudrubriken *Musikalisk Sagovärld* inleder Svenska Dagbladet den första lokaliserade notisen från tidningen om Bo Hansson i en recension av *Ur Trollkarlens Hatt*. *Sagan om Ringens* kommersiella framgångar omnämns som första svenska skiva att ta sig in på Englands "best-seller-listor" och vidare beskrivs Hansson som en nyskapare av "det fantastiska slaget". Recensenten Hans Lovén fortsätter beskriva hur Bo Hansson arbetar med "komplicerade klanger och ljud som ger ett fritt associationsflöde åt lyssnaren" (Lovén 1972). Melodierna beskrivs som nästan barnsliga i sin enkelhet där allehanda infall och avbrott dyker upp längs vägen utan att helheten går förlorad. Lovén beskriver metaforiskt att det är "en musikalisk sagovärld med Tolkiens ande svävande över mystiken" och fortsätter i nästa mening att det "kanske förklaras en del av att Bosse hämtar sin inspiration i den sommarsvenska naturen, där tomtar och troll sedan länge har trivts" (Lovén 1972). De sista raderna avslutar tankarna kring Bo Hanssons musikskapande i generell mening och fortsätter sedan att hylla *Ur Trollkarlens Hatt* och underströk att "det är ingen skiva som man slölyssnar på" utan att det kräver mer än "den vanliga popen" (Lovén 1972).

Dagen innan Svenska Dagbladet påträffas också en recension i Aftonbladet med rubriken *En och en halv ny Bosse Hansson* där avsikten var att recensera både den engelska nyutgåvan av *Sagan om Ringen* och det helt nya svensksläppet *Ur Trollkarlens Hatt*. Texten upplyser läsaren om hur den nya engelska utgåvan editerats med tre nya extraspår och instrumentala tillägg, som artikelförfattarens Sören Erlandsson påstod hade tillkommit under den brittiska förevändningen att "musiken var bra men en aning seg" och "lite skjuts skulle vara bra". Erlandsson vidhöll att Bo Hansson mycket riktigt hade adderat "skjuts" men att hans personliga integritet och konstnärliga skapande endast tillåtit honom att göra det på "ena sidan av Lp:n", som nu uppgavs "gunga mer" med ökad spänning inom låtarna och att de många små ljudeffekterna nu kom till sin rätt. Däremot var han inte lika nöjd med att "den sorgesamma, degiga gitarren" fortfarande var kvar i

samma mängd (Erlandsson 1972). Bo Hansson tillskrivs egenskapen av att ha en konstnärlig integritet som i recensionen närmast verkar ha en negativ begränsande effekt på musiken, eftersom den ansågs bättre efter ändringarna. Själva ordet konstnärlig integritet förefaller ändå vara en värderande bild av Hanssons person och musik som gentemot gängse samtida pop-musiker kanske ger sken av en viss artistisk särställning.

Expressen tillägnar en helsida åt Bo Hansson i nöjesdelen *Bekanta Bekanta* med intervju och bifogad skivrecension av *Ur Trollkarlens Hatt*. Artikelns rubrik *Toppsäljare i England- jag som inte kan lira* syftar till Bo Hanssons förvåning över framgångarna som grundats i hans egen uppfattning om att inte kunna "lira i vanlig bemärkelse..." (Fridlund 1972). Skribenten Hans Fridlund påpekar liksom tidigare artiklar det unika med *Sagan om Ringens* listplacering i England och lät samtidigt upplysa om att Jimi Hendrix skiva *War Heroes* gick ännu bättre internationellt där Hanssons låt *Tax Free* var inkluderad. Detta skulle enligt Fridlund självklart generera ännu mer pengar (Fridlund 1972). *Sagan om Ringens* framgångssaga framställs som inledningsvis endast anammad av "inneklickerna av popdiggarna" och musiken beskrivs med tilldragande egenskaper som att "de böljande, smått eteriska orgelklangerna fångade Tolkiens trolska värld". Bo Hansson kommenterar den beskrivningen som att "det kanske stämmer" och tänker i artikeln tillbaka på själva inspelningsprocessen som att han just då var helt fångad av boken och att vissa saker var helt improviserade med utgångspunkt från stämningen i ett visst kapitel. Han berättar också att han till följd av sitt autodidakta musikskapande inte skulle kunna återskapa mycket av det som finns på albumet. Musikskapandet beskrivs i artikeln som ensamt, där han själv mest jobbade med ljud, klangkombinationer och enkla melodifragment. Ambitionen att försöka efterlikna sina idoler på Hammond-orgeln uppger han ha givit upp och yttrar att han "försöker hitta egna sounds och klanger istället". Fridlund berättar om hur Anders Lind förhandlat sig till "en skaplig summa" pengar av Charisma för världs rättigheterna som skulle generera en "USA-release till jul" och att pengarna från *Sagan om Ringen* skulle återinvesteras i många exklusiva och dyra instrument så som en mellotron, som textförfattaren liknar vid ett "maskinellt vidunder som kan 'imitera' både stråkar, cello och flöjter..." (Fridlund 1972). Hansson konstaterar att det viktigaste med framgångarna var att fler människor skulle få upp ögonen för skandinavisk musik: "dom säger att det är den nordiska och lite trolska feelingen dom faller för" och avrundar med tankar kring hur hans framgångar skulle kunna göra det lite enklare för andra svenska grupper att nå ut över gränserna. Det trolska och mystiska i nordens och Bo Hanssons självlärda musikskapande förekommer i artikeln som viktiga faktorer kring honom och hans musik. Rollen som en förgrundsfigur yttrar sig i hans förhoppningar om att bana väg för andra och understryker också hans för tiden unika framgångar. Pengarna kommer återigen på tal och beskrivs återinvesterade i musiken på ett ansvarsfullt sätt som också yttrar sig i ansvarskänslan som uttrycks gentemot medmusikernas karriärer utomlands. Artikeln beskriver *Sagan om Ringen* som inledningsvis förbisedd från den bredare publiken och dess musikaliska egenskaper förekommer men mest anmärkningsvärt är det fortsatt stora intresset för ekonomi, som verkar vara en central aspekt. I Fridlunds bifogade recension av *Ur Trollkarlens Hatt* framkom att det

liksom föregångaren *Sagan om Ringen* var "en 'klanglig tripp' snarare än en samling 'poplåtar'" och fortsatte på samma spår som Svenska Dagbladet i sin beskrivning av "vackra, suggestiva, trolska klanger" (Fridlund 1972).

I Dagens Nyheters presentation av kvällstoppen den trettonde december 1972 beskrivs *Ur Trollkarlens Hatt* närmast som en uppföljare till *Sagan om Ringen* (*Två helsvenska nykomlingar* 1972). I Aftonbladet omskrivs den också som mycket lik sin föregångare om än lite "svårare" men trots det fungerar som bevis på att ny svensk pop kunde vara "mycket melodisk, mjuk och fin ibland" (*En smått historisk lista* 1972). Rapporterna om *Sagan om Ringens* framgångar i England gav en anseelig ökning av publicitet till Bo Hanssons andra album som till skillnad från föregångaren snabbt tog sig in på svenska kvällstoppen topp tjugo. *Ur Trollkarlens Hatt* kom samtidigt som Hoola Bandoola Bands *Vem Kan Man Lita På* vilket Aftonbladet tyckte utgjorde "en smått historisk lista" eftersom det för första gången låg två svenska album från två oberoende/okommersiella skivbolag på topp tjugo. Förutom Bo Hanssons Silence var det Hoola Bandolas bolag MNW som tillsammans var musikrörelsens dominerande bolag, inte minst tack vare deras två respektive representanter på kvällstoppen. Efter den inledande tvååriga frånvaron började Sveriges ledande nyhetsredaktioner i ljuset av *Sagan om Ringens* samtidiga internationella erkännande nu omskriva *Ur Trollkarlens Hatt* på ett helt annat framträdande sätt. Den hamnade även också till skillnad från föregångaren på svenska topplistan vilket i tidningarna var något anmärkningsvärt. Som en av de två första självständigt distribuerade artister på svenska topplistan figurerar Bo Hansson återigen som en slags förgrundsfigur och den inhemska framgången framstår som mer tydlig kring hans andra album.

I Aftonbladet rapporteras *Sagan om Ringen* ha fått pris i England för 1972 års vackraste skivomslag (Norlin 1973). Notisen klargör det inte men vinnaren var med störst sannolikhet illustratören och musikern Jan Ternald som gjorde omslaget till den engelska utgåvan och som även gjorde omslagen till *Ur Trollkarlens Hatt* (eng. titel *Magician's Hat*) och *Mellanväsen* (*Attic Thoughts*). Den svenska utgåvans omslag gjordes av den redan omnämnda illustratören Peter Lindblom.

I Aftonbladets summering av pop-året 1972 tilldelas Bo Hansson och *Sagan om ringen* tillsammans med de oberoende skivbolagen Silence och MNW:s listframgångar titeln *Årets Framgång* (Andersson och Norlin 1973) Den sextonde mars senare samma år rapporteras i samma tidning att *Sagan om Ringen* nu också var på väg mot ett genombrott i Amerika (*Några rader om...* 1973). Det var efter att Charisma lyckats förhandla sig till ett avtal med amerikanska bolaget Sire Records som amerikadistributionen blev verklighet och *Sagan om Ringens* snabbt stigande listplacering noterades med en "Bullit" markering på försäljningslistan (Wilke 2005) där den enligt Bonniers Rock Lexikon som bäst nådde plats trettiofyra (Sneum 2005, 510). *Sagan om Ringen* framstår som en följetång i medierna då den fortfarande omskrivs i alla sammanhang om och med Bo Hansson över två år efter att den släpptes i Sverige. Efter denna notis om

amerikadistribution dröjer ytterligare drygt två år innan han förekommer i svensk dagspress igen.

Enligt återutgåva skivkonvolutet gavs Bo Hanssons tredje skiva *Mellanväsen* ut i Sverige oktober 1975 och i England januari 1976 (Wilke 2005). Efter artikelinsamlingen förekommer endast artiklar med recensioner och intervjuer efter den senare utgivningen i januari. Detta indikerar att de svenska tidningarna inte noterat den nationella utgivningen och förefaller intressant eftersom de har haft chansen att recensera den i cirka två månader. Antar vi att recensioner inte förekommit om samma album två gånger så är det först när den släpps i England som den förekommer i svensk press. Närvaron av *Sagan om Ringen* och dess försäljningssuccé är fortsatt tydlig och trots att den de första åren förbisets så vävs den in i så gott som samtliga senare artiklar efter den internationella distributionen.

I Dagens Nyheter förekommer tidningens mest omfattande artikel hittills om Bo Hansson den elfte januari 1976. Det var en intervjubaserad artikel vars rubrik *Spelar som jag tycker och skiter i kraven* förmedlar en artistisk och karriärstisk självsäkerhet. *Sagan om Ringen* omskrivs av skribent Mia Gerdin som "mycket speciell och vacker" (Gerdin 1976). Arbetsprocessen med albumet behandlades kortfattat som att "Bosse köpte synthesizer och så kunde experimenterandet med klanger börja på allvar" och försäljningssuccén benämns som främsta bevis på att han lyckades skildra stämningarna i Tolkiens roman. Bo Hansson säger att han gillade arbetet utifrån böcker som "man kan knyta ihop musiken med; ett slags referenspunkt". Han fortsätter berätta att han går in i studion med en viss känsla, en viss stämning som han vill återskapa med musik. Avsaknaden av formell musikkunskap tas återigen upp då han istället för noter uttrycker ett behov av att omge sig med musiker "som han känner och förstår och som förstår vad det är som ska fram i musiken" (Gerdin 1976). Trots att huvudfokus i artikeln ligger på nya skivan *Mellanväsen* så behandlas frågor kring Bo Hanssons integritet och att han aldrig skulle göra avkall på den i syfte att göra mer kommersiellt gångbar musik. "Musik är mitt sätt att uttrycka mig på, jag har inget annat" understryker han och låter påskina att det är genom musiken som hans personlighet får sitt fulla uttryck, fulla manifestation. Mia Gerdin likställer Hansson med engelsmannen och multiinstrumentalisten Mike Oldfield som på ett liknande självständigt sätt tog i arbetet med sin skiva *Tubular Bells* (1973) lång tid på sig att skapa "precis de rätta klangerna" och likt *Sagan om Ringen* också spelades in ute på landet. Likheterna skildras ytterligare i hur de båda påminner om varandra i att de båda skapar "böljande musik med mycket rymd i, där det hela tiden händer en massa saker". *Mellanväsen* beskrivs sedan som mycket klangrik, överraskande och roande och som "en bra start på ett nytt musikår" (Gerdin 1976). Återigen omskrivs Bo Hansson lagom till årsskiftet och på samma sätt som med *Sagan om Ringen* skapar han en ton av förhoppning hos skribenten om ett fortsatt spännande musikår. Parallellt till det naturromantiska uppenbarar sig igen och en noggrannhet med att hitta rätt musikaliska anslag och stämning. En slags artistisk kompromisslöshet inför sitt musikutövande som också framkom i biografidelen.

Med titeln *Nya musiksagor av Hansson* recenserade Expressens Margareta Liljenberg *Mellanväsen* och beskrev Bo Hanssons musik som "klangrik, med högt tak och stämningar av sagor och övernaturliga väsen". Hon avrundade med att bedyra hur genrebeteckningar kändes alldeles för snäva "för all denna fantasirikedom" och sista meningen skrevs med eftertryck "det här är MUSIK!" (Liljenberg 1976). Det goda mottagandet i pressen går inte att ta miste på och som titeln antyder är det återigen egenskaper av mystiskt sagoberättande som tillskrivs musiken. *Sagan om Ringen* och *Ur Trollkarlens Hatt* nämns inledande som två stora framgångar och att *Mellanväsen* nu brutit en tvåårig tystnad (Liljenberg 1976). Den goda kritiken fortsätter att omgärda Bo Hansson på ett anmärkningsvärt sätt.

Den fjärde april 1976 intervjuas Bo Hansson av Tommy Rander i en artikel för Aftonbladet med titeln *Han säljer mest efter ABBA. Sagan om Ringen* uppges närma sig fyrahundratusen sålda exemplar runt om i världen och enligt artikeln skulle den egentligen ursprungligen ha släppts på ett multinationellt bolag, men att så inte blev fallet på grund av Hanssons skepsis mot dem. Vilket bolag detta var framkommer inte och bakgrunden till denna skepsis förklaras heller inte mer ingående av skribenten. Bo Hanssons tre album beskrivs vidare ha betytt "en slags grundtrygghet" åt skivbolaget Silence och framförallt för upphovsmannen själv (Rander 1976). Bo Hansson kommenterar sin framgång och vidhåller att han är privilegierad och jämför sig med andra progressiva musiker^{xi} som "kämpar för att hålla näsan ovanför vattenlinjen" medan han själv lugnt "sitter hemma i källaren i morsans kåk och pular med min musik". Rander skriver liksom tidigare skribenter att mycket av pengarna, som här beskrivs komma i form av "bastanta förskott" från Charisma, går till ny inspelningsutrustning. Sedan flaggar Rander för ett album som "växer fram just nu" hemma i Hanssons mors källare och syftar på det fjärde albumet som baserades på Richard Adams allegoriska kaninroman *Watership Down* (sv. övers. *Den långa Flykten*). Bo Hanssons musik beskrivs i generella termer som klangrik och stämningsfull som tillsammans byggs upp kring teman med en bestämd krets medmusiker. Artikeln har två undertitlar: *Klangrik* och *Isolerad* och under den senare berättar Hansson att han är för lat för att bilda ett band. Detta på grund av att det medföljde för mycket organisation men samtidigt yttrar han en vilja att "spela lite mer på scen ändå" men landar till slut i konstaterandet att "det liksom inte blir av bara" (Rander 1976). Han kommer in på sin känsla av isolering och medger sig inte känna någon större gemenskap med musikerörelsen, men med musikerna. Sedan uttrycker han en aversion mot musikklimatet i stort och säger: "Tv till exempel. Dom har aldrig frågat om jag vill vara med i något program. Det är ju lite konstigt med tanke på hur många plattor som folk har köpt och så vidare. Samtidigt kan en och samma figur dyka upp med nån taskig musik en dag i veckan, minst". Vidare spekulerar han kring Sveriges Televisions styrning och att "det verkar som

---

^{xi} Bo Hansson syftar med störst sannolikhet på de svenska medmusiker som tillhörde den s.k. musikaliska delen av sjuttioalets musik- och proggrörelse, som i vardagligt tal kan specificeras utifrån två grundelement: den musikaliska proggen som kännetecknades av professionella musiker/instrumentalister som Hansson samarbetade med och den politiska proggen som främst präglades av att framföra politiska "budskap".

folk var dummare ju högre upp i apparaten de sitter på det stället. Fast det gäller ju inte bara på TV förstås" (Rander 1976). Avslutningsvis behandlar artikeln musikens instrumentella egenskap som en eventuell förklaring till det breda internationella genomslaget eftersom det inte existerade språkliga barriärer. Bo Hansson uttrycker en önskan om att kunna skriva riktigt bra texter och att det är lättare att använda ord "när man vill någonting" men samtidigt konstaterar han att folk förstår musiken ändå, "recensionerna är väldigt bra. Folk fattar väldigt bra, tycker jag, vad det är jag gör för någonting" (Rander 1976). Artikeln skiljer sig lite från de tidigare eftersom den inte är i direkt anslutning till ett album eller konkreta försäljningsrapporter. Den visar också för första gången en medvetenhet hos Bo Hanssons kring recensenternas positiva kritik och en förvåning över att inget intresse visats från TV kring hans person eller musik. Det visar på en självinsikt kring framgångarna och att de borde generera mer inhemsk publicitet men att så inte blivit fallet till hans förvåning. Bo Hansson och hans internationella framgångar beskrivs som en ekonomisk grundförutsättning för skivbolaget Silence hela verksamhet vilket förstärker Håkan Lahgers inledande utsaga om särställning. Till stor del skapade Bo Hanssons album möjligheten för andra samtida svenska artister att fortsätta ge ut ny musik och detta förskönade honom troligtvis från intern kritik, trots ett uppenbart bristande politiskt engagemang och allmänna frånvaro från scenerna. Bo Hansson uttrycker på ett explicit sätt att han heller inte känner någon samhörighet med rörelsens politiska falang överhuvudtaget vilket också lämnas utan ytterligare kommentar. Muskrörelsens kritiska ståndpunkt mot kommersialism innefattade inte Bo Hansson vilket speglas i de granskade artiklarna. Ett år efter Tommy Randers artikel sände Sveriges Television ett halvtimmeslångt program om Bo Hansson kallad *Jakten på Bo Hansson* (Ahldal 1977).

Tv-programmet presenteras som "en filmberättelse" och blandar intervjuer med att följa Bo Hansson i olika miljöer, från hans nya hus i Norrtälje skärgård till en övernattningslägenhet någonstans i Stockholm. Hans jeep filmas köra förbi Slussen och upp mot Folkungagatan samtidigt som Hansson pratar om sin bristande gemenskap med samhället och ambivalenta förhållande till stadslivet: "Jag känner mig inte som någon medlem av samhället direkt så där jag vet inte, det har jag aldrig gjort, klart medlem av samhället kan man känna när man tittar på fotboll, ishockey eller nått när man hejar på Sverige å så, jag vet inte jag tycker det är så himla bökigt å stökigt i samhället överhuvudtaget va... jag känner mig lite utanför ibland faktiskt" (Ahldal 1977). Han säger sig samtidigt gilla staden men att det kunde bli för mycket ibland, att utelivet på Stockholmskrogarna kunde bli jobbigt eftersom han då såg "hur mycket konstiga människor som finns" och syftar på hur han ansågs populär för stunden så länge han bjöd i baren och att man inte förväntades bjuda på sig själv vilket han ansåg vara helt fel. Bo Hanssons återkommande känsla av isolering speglas inte bara i de direkta yttrandena men också i hur programmet speglar honom både i staden och framförallt ute i det ensligt lokaliserade huset där han ensam filmas sitta och spela sin musik. Den enda gången han filmas tillsammans med andra människor är i en studio med de musiker han ofta samarbetade med. I intervjun tas mystik upp som en återkommande beskrivning av hans musik men även hur samma bild förekommer kring

honom som person och intervjuaren frågar om det var något som eftersträvats: "Nej det har det inte, utan det har ju blivit, först å främst för att jag inte har velat exploatera mig så mycket i press å sånt där, det är det första, sen har det väl vart att det vart svårt att få tag i mig å så där för jag har liksom inte velat det". Sedan fortsätter han motsägelsefullt med Tommy Randers (1976) artikel i minnet: "man behöver inte hålla sig undan, man behöver bara göra sig svår att få tag i, sen ledsnar folk". Den medvetna otillgängligheten går emot hans oförståelse om att inte bli tillfrågad om medverkan från TV och samma otillgänglighet är en av hans förklaringar till den mystik som spridits kring honom. I programmet filmas ett rum i stugan där en engelsk reklamaffisch med ett porträtt på Bo Hansson och hans tre första skivomslag exponeras i närbild och texten *Man, Myth, Magic* och skapar ett tyst konstaterande om vilken artistisk framtoning som Charisma valt att koncentrerade sig på i marknadsföringen. Bo Hanssons röst kommer då in "Jag vet inte, enstöring e jag väl inte direkt, de hade spridit ut det om mig i alla fall att jag skulle vara en mystisk man som satt ute i buskarna å gjorde musik va, om man drar sig undan ibland kan man liksom styra själv hur man vill ha det, då är man inte styrd av någon, man är inte beroende, det är det värsta som finns å vara beroende av en massa människor, för mycket i alla fall" (Ahldal 1977). Mystiken om "en man som satt i buskarna å gjorde musik" från de nordiska djupa skogarna blev ett försäljningsknep och Bo Hansson konstaterar hur denna mytbildning blivit en slags förutsättning för bibehållet oberoende där isolering och otillgänglighet blir ett skydd från samma kommersiella krafter som försörjer honom. Bo Hanssons autodidakta kompositionsteknik kommer på tal och beskrivningen av melodiska teman som referenspunkt återkommer som en viktig byggsten och ger eko ändå från tiden med Hansson & Karlsson. Han säger sig ha försökt lära sig noter ofta men att det aldrig blivit någonting, att han är "rätt slö på det området" och att han ofta gör musik utifrån idéer han fått från böcker: "jag läser nånting då å får en idé å så sätter jag mig å spelar å ur det så kristalliserar det ut vissa grejer som man kommer ihåg, som man tycker är bra, av dom då tar man de dom små grejerna å vidareutvecklar liksom enligt ett system som jag har, eller ett system är väl fel å säga, eller ja man kan kalla det nått slags system, det är mitt arbetssätt kan man säga" (Ahldal 1977). De programmusikaliska aspekterna går inte att ta miste på och i Bo Hanssons fall blir det enligt honom musikens själva förutsättning. Programmet är trots sin ringa längd gediget producerat och har stundtals en poetisk ton och ambition i hur de porträtterar huvudpersonen. Programmet sändes i början av sommaren 1977 och gav honom publicitet på bred nationell nivå, trots att programmet fokuserar mycket på myten kring Bo Hansson och i sin allmänna framställning inte bidrar till att nyansera den bilden så förekommer *Sagan om Ringen* som en vattendelare i hur den utformade hans musikaliska förhållningssätt. Arkivtexten till programmet beskriver Bo Hansson som "mera känd i utlandet än i Sverige" och att "han har tonsatt ett flertal böcker bland annat Tolkiens 'Sagan om Ringen'" (Ahldal 1977).

Bo Hanssons fjärde album *El-Ahrairah* (eng. titel *Watership Down*) spelades in för Yrkestrubadurernas Förening (YTF) och alltså inte Silence, men den internationella distributionen sköttes fortsättningsvis av Charisma och i augusti 1977 förekommer recensioner i

samtliga fyra tidningar. I Expressen omskrevs den i korta och beskrivande ordalag som att "karl'n har ett brinnande uttrycksbehov, en egen klangvision som inte traskar i andras fotspår" varpå skribenten nämner *Sagan om Ringen* som en elektronisk tolkning som ännu stod sig nästan sju år sedan utgivningen (Fridlund 1977). I Aftonbladets recension nämns inte *Sagan om Ringen* uttryckligen utan snarare konstaterar skribent Jan Andersson i allmänna ordalag att "det är fantastiskt vad Bo Hansson kan göra av en läsoplevelse och massor av musikalisk fantasi" (Andersson 1977) och konstaterar Bo Hanssons internationella skivförsäljning som näst efter ABBA. Med rubriken *Berättarglädje* skrev Mia Gerdin för Dagens Nyheter att "hans förmåga att gestalta landskap, figurer och stämningar förnekar sig inte" och menar sedan hur de föregående tre albumen visat hans kapacitet och att "Hansson har en berättarglädje som är unik i Sverige" (Gerdin 1977).

Den sista artikeln som lokaliserats är från Aftonbladets nöjesavdelning *Pop-Sidan* den sjunde november 1977. Den presenterar en helsida med stor bild och rubriken *Bo Hansson - Svensken som säljer mest efter ABBA* (Larmén 1977). Ett citat från intervjun: "det är jobbigt att man hela tiden ska ta ställning" tar ännu större plats än den överliggande huvudrubriken och artikeln inleds med en kort presentation: "Bo Hansson, 34, är inte en musiker som söker publicitet. Ungefär vartannat år släpper han en ny LP som brukar få fina recensioner. Annars är det rätt tyst om honom". Hansson själv kommenterar det som att han "inte behöver gå ut och snacka så mycket" eftersom skivorna säljer ändå och uttrycker samtidigt problem med att formulera sig, att han "har svårt med ord". Artikelförfattaren Marianne Larmén beskriver en två månader lång process av att få tag på Bo Hansson för intervjun och att hon därför började förstå "varför han utomlands lanseras som 'Mystery Man' ". Skivbolaget YTF förklarar att han levde isolerad utan telefoner, var lite glömsk och svår med tider vilket orsakat ett påtalat tvivel om huruvida han överhuvudtaget skulle dyka upp till intervjun. Bo Hansson fortsatte i liknande ordalag som från *Jakten på Bo Hansson*: "Jag är inte alls medvetet mystisk, men kanske lite svår att få tag i". Larmén beskriver att han gjorde ett lite blygt och lågmålt intryck: "Tvekar ofta länge innan han svarar. Letar efter ord. Bo Hansson är inte den musiker som skriker ut att han finns". Han yttrar återigen svårigheterna för att prata och uttryckte att "det var därför jag började spela. För att få ut mina känslor genom musiken. Jag gör instrumentalmusik därför att jag inte har något vettigt att säga i ord ". Han fortsätter beskriva sitt komponerande: "Det är svårt att göra musik utan ord, samtidigt som jag tror att det kan vara mer stimulerande för folks fantasi att lyssna till den. När jag gör musik har jag en idé i huvudet och så gör jag den och hoppas att folk uppfattar det som jag tänkt". Larmén understryker att det verkar som om han lyckats förmedla sina musikaliska idéer eftersom de fyra soloalbumen lovordats av kritikerna och nått en försäljning som endast ABBA kunde överträffa i Sverige. Bo Hanssons biografi avhandlas kortfattat: "Från skiffle och 60-talsbandet Merrymen över till Hansson & Karlsson till dagens 'kaninmusik" och i artikeln uttrycker han att "det gäller bara att skapa en grej som man tror på. Se'n är det bara att köra på tills det lossnar en vacker dag". Marianne Larmén skriver att Bo Hanssons musik ofta framställs som "en lite trolsk och mystisk sagomusik" och frågar därpå vad han vill med sin musik och

noterar hur Hansson skruvade besvärat på sig och "suckar lite som inför en fråga han ofta ställts inför men inte riktigt kan svara på". Svaret landar i att han tonsätter det som intresserar honom men uttrycker också att det blir farligt att jämt fråga efter budskap och avslutar frågande "måste man plocka sönder varje ton och se vad den betyder politiskt? Det gör man aldrig med Bach". Vidare uttrycker han sitt obehag med att behöva "ta en massa ståndpunkter" och att han självklart ställde sig solidarisk med de "som hade det taskigt" och att det var det enda rätta. Hansson medger att han nog aldrig heller har röstat, ett iögonfallande yttrande som inte fördjupas i artikeln. Återigen beskrivs den musikaliska arbetsprocessen inför studioinspelningar utifrån teman som utgångspunkt med en bestämd krets musiker och att man istället för noter försöker utgå från en särskild känsla eller stämning. Bo Hansson uttrycker att "det blir inte så jäkla konstruerat på det sättet" och att improvisationen är väsentlig eftersom man genom den kunde "få en ingivelse mitt i alltihopa och följa den" (Lamrén 1977). Han påstår sig aldrig veta hur musiken skulle låta innan de gick in i studion och gitarristen Kenny Håkansson som samarbetade med honom sedan *Ur Trollkarlens Hatt* uppges ha varit särskilt viktig i processen för *El-Ahrirah*. Likt TV-programmet tas en fråga om turnéer upp och att det engelska bolaget kraftigt understött tanken men Hansson avfärdar den återigen och svarar att musiken kräver för mycket instrument för att återskapa och bära runt, han anser sig vara för lat och uttrycker samtidigt en nervositet inför scenframträdanden med publik. Anledningen att det fungerade att spela ute på Hansson & Karlssons tid anser Bo Hansson vara Jan Carlssons förtjänst och säger sig vara mer inbunden. Artikeln avslutas med en lite motsägelsefull vilja från Hansson att till vintern göra ett ärligt försök att spela ute och uppger också att han var mitt i arbetet med en ny skiva redan till jul. Det var alltså bara fyra månader efter *El-Ahrirah* och albumet med arbetsnamnet "Imperiets Uppgång och Fall" skulle innehålla "lite mer av tung rock än tidigare plattor". Lamrén uppmärksammar den nya produktiviteten som tidigare präglats av en mer grundlig och tidskrävande arbetsprocess. Bo Hanssons sista mening landar i en förhoppning: "ja, nu ska jag bli lite mer produktiv" (Lamrén 1977). Detta var Bo Hanssons sista intervju från sjuttioalet och "Imperiets Uppgång och Fall" gavs aldrig ut. I denna intervju förekommer den egentligen sammantaget skarpaste frågan av alla då frågan om vad han vill med sin musik uppträder. Det är det närmsta som en reporter kommer en politisk och kanske vagt kritisk kontext i hela receptionsstudien och den framkallar nya intressanta infallsvinklar kring Bo Hanssons egen syn på samtidens politiska och musikaliska klimat som visar att han motvilligt måste förhålla sig till musikärorelsen trots sin särposition. *Sagan om Ringens* framgångar och frekventa närvaro i artikeln speglas i den överliggande rubriken *Bo Hansson – Svensken som säljer mest efter ABBA* (Lamrén 1977).

3.2 Kort biografisk epilog

Efter femton år som aktiv musiker med stora framgångar försvann Bo Hansson från offentligheten efter intervjun med Marianne Lamrén och återkom inte förrän den korta

återkomsten med den vokalbaserade *Mitt i Livet* i mitten av åttiotalet. Dess omslag visar ett fotografi av artisten som vittnar om ohälsa och albumet kan närmast betraktas som en parentes i förhållande till de tidigare instrumentala verken från sjuttioalet. I Håkan Lahgers biografiska text från *Sagan om Ringen*-konvolutet berättas att kritikerna förhöll sig "kallsinniga" till *Mitt i Livet* (Lahger 2002a). På Silence officiella hemsida finns en mindre insmickrande och oredigerad version av samma biografi där drog- och spelberoende omskrivs som närvarande i Bo Hanssons liv på sjuttioalet och att framgångarna som gjorde honom oberoende av framträdanden och turnéer till skillnad från sina övriga musikerkolleger närde en destruktiv passivitet (Lahger, 2002b). Det blev åter tyst efter *Mitt i Livet* fram tills en samlings-cd med Hansson & Karlsson släpptes 1998 och konserter och intervjuer gavs i samband med den. Bo Hansson försvann återigen men samarbetade temporärt med den yngre organisten Eric Malmberg från det trummor och orgelbaserade bandet Sagor & Swing på 00-talet och under namnet Dubbelorganisterna gav de en handfull konserter på olika klubbar i Stockholm (Öhbo 2010). Ingen nyproducerad musik gavs ut efter 1985 och Bo Hansson avled 2010 på ett hotellhem i Stockholm vid en ålder av 67 år.

4. Slutdiskussion

4.1 Summering och slutledning kring receptionens omfattning i Sverige

Utifrån frågeställningen så kan man fastställa att det i den redovisade receptionshistoriken inte föreligger en större allmän publicitet kring *Sagan om Ringen* i svensk media. De ekonomiska och kommersiella framgångarna utomlands grundlade ett medialt intresse först två år senare och mindre notiser expanderade till längre intervjubaserade reportage. Dagens tillgängliga utsagor som omskriver en omedelbar succéartad inhemska framgång för *Sagan om Ringen* kan alltså problematiseras ytterligare eftersom receptionsstudien snarare visar motsatsen. Detta gör även definitionen av vad "en omedelbar succé" exakt innebär inte är väsentlig att kommentera mer utförligt än att den hos interpreten rimligtvis kan antas likna en genombrottsartad framgång. I en artikel nämns att *Sagan om Ringen* snarare omfamnades av "inneklickerna av popdigarna" (Fridlund 1972) än på bred front i Sverige. Försäljningen i Sverige kommenteras inledningsvis kortfattat för att till slut förbises och tidningarna övergår till att uteslutande fokusera på rapporteringen om dess internationella reception.

4.2 Summering och slutledning kring receptionens utformning i Sverige

De första notiserna publicerades med ett annat huvudsyfte än att direkt fokusera på *Sagan om Ringen* eller Bo Hansson som musiker. De självständiga skivbolagen lyfts fram i den första artikeln och presenterar *Sagan om Ringen* som "julens skiva" 1970 men albumet utgör trots det goda omdömet inte det centrala syftet med artikeln, utan används som typexempel på de nya bolagens intressanta musik. I samma artikel *1-0 till dvärgarna* omskriver Bengt Eriksson de nya självständiga skivsläppen som så fina att han "vill återkomma till dem", men någon recension eller liknande från senare förekommer inte (Eriksson 1970). Övriga tidiga artiklar är kopplade till det kommande barnprogrammet som baserades på trilogin och *Sagan om Ringen* beskrivs i Aftonbladet till och med felaktigt som särskilt utformad för det specifika ändamålet vilket inga andra tillgängliga biografiska eller historiska artikelkällor kan verifiera. Därefter passerar nästan två år innan *Sagan om Ringen* omskrivs igen, då i samband med framgångarna efter lanseringen i England. Både bildbilagor och intervjuer presenteras i längre notiser och artiklar samtidigt som *Ur Trollkarlens Hatt* distribueras i Sverige och får större inhemska publicitet och försäljningsframgång än föregångaren, vilket visas i topp-tjugo placeringen på svenska kvällsstoppen. Publiciteten i svensk press är alltså direkt kopplad till det internationella erkännandet och både *Sagan om Ringen* och *Ur Trollkarlens Hatt* omnämns därför i samtliga tidningar i slutet av 1972. Framgångarna beskrivs i Aftonbladet och artikeln *Här sitter Bosse och väntar på att bli rik* som "en uppseendeväckande och märklig framgång" (Norlin 1972) i fråga om dess spartanska inspelningsprocess och utgivning på självständigt skivbolag. Intrycket som kommer fram är hur framgångarna tagit svensk press på sängen, som något oväntat och att de

därför passar på att omskriva och recensera *Sagan om Ringen* två år senare i samband med utgivningen av Bo Hanssons andra album.

Om man ser till hela det kvantitativa artikelmaterial som lokaliserats inför studien och sedan slår ut dem på åtta år och respektive fyra dags- och kvällstidningar så kan man i receptionsstudien fastslå att Bo Hansson generellt var långtifrån närvarande i media. Det visar även hur Bo Hansson aktivt höll sig undan offentlighetens ljus och kanske kan förklara att han trots tilltagande medial offentlig uppmärksamhet aldrig slog igenom på bred front i Sverige.

I artiklarna framträder en generell bild av *Sagan om Ringen* som en företrädare för ett nytt svenskt musikklimat av nya självständiga skivbolag. Framgångarna kopplas också till musikrörelsen i stort då Bo Hansson i Aftonbladet lyfts fram som "årets framgång" tillsammans med de två ledande självständiga skivbolagen. Tommy Rander beskriver albumet som en förutsättning för hela Silence verksamhet vilket understryker dess betydelse och att den legitimerade de självständiga bolagens existens, då de bevisligen kunde producera musik som var gångbar internationellt. Bo Hansson och *Sagan om Ringen* jämfördes upprepade gånger med musikrörelsens musikaliska och politiska motpart ABBA (*Svensk Progg* 2001, 14:20:00) för att ge proportion till försäljningsframgångarna. Framgångarna och det medföljande mediala erkännandet måste även för de mest politiserade delarna av musikrörelsen blivit ett kvitto för deras genomslagskraft och att de kunde leverera internationell artistisk kompetens som jag redan antytt säkert försvårade ett ifrågasättande av Bo Hanssons och *Sagan om Ringens* omskrivna politiska passivitet. *Sagan om Ringen* eller Bo Hansson var inte idealistiskt rotade med ett underliggande medvetet politiskt mål, inga tecken på det kan skönjas i artikelmaterial, utan verkade uteslutande fokuserad på det musikaliska uttrycket. De politiska ställningstaganden i artiklarna gjordes inte utifrån något annat än vad han tyckte passade honom som person och musiker bäst och blev obekvämt med att behöva ta ställning. Han påstod sig till och med att aldrig ha röstat vilket förefaller vara en skarp kontrast mot tidens ideal inom musikrörelsen, som präglades starkt av en politisk agenda. I intervjuerna förväntades Bo Hansson inte klä några politiska skott och de kommersiella framgångarna förmedlades snarare på ett genomgående stolt nationalistiskt sätt från journalisterna, att lilla nationen Sverige äntligen sätts på kartan. Tommy Rander, som var uttalad motståndare till den kommersialism han ansåg Stikkan Andersson och dennes skivbolag Polar-Music representerade med ABBA som främsta exempel (*Svensk Progg*, 01.05.20 14:21:00), problematiserade inte Bo Hanssons ekonomiska tillgångar eller kommersiella genomslag i sin intervju och lämnade på samma sätt uttalandet om att han inte röstade åt sidan och valde istället att betona hur pengarna främst återinvesterades i nya instrument. Detta är företeelser i receptionsstudien som stärker Håkan Lahgers utsaga om särställning i inledningens citat. Den underliggande drog- och spelberoendeproblematiken i framgångarnas spår som antyds på olika håll finns inga tecken på i receptionsstudien.

4.3 Kommentar till artiklarnas politiska kontext och publiceringsform

Endast en skivrecension, som omskriver både *Sagan om Ringen* och *Ur Trollkarlens Hatt*, förekom i fristående moderata Svenska Dagbladet. De hade tidigare inte haft någon lokaliserad notis om *Sagan om Ringen* och denna recension förpassades till tidningens frimärkes-sektion bortom den ordinarie kultur- och nöjesdelen där recensionerna under arbetets artikelinsamling normalt kunde lokaliseras. Ur ett politiskt perspektiv så representerade de självständiga skivbolagen som Silence och MNW ett ideal som stod på tvärs med de mer konservativa värderingarna i framförallt Svenska Dagbladet och kan delvis förklara varför denna recension förblev den enda lokaliserade i den digitala sökmotorn på hela sjuttioalet. Kanske är det en indikation på hur *Sagan om Ringens* försäljningsframgångar utomlands var så uppseendeväckande och nydanande att de inte gick att ignorera. Det kan nog inte heller ses som en slump att flest artiklar om Bo Hansson kunde hittas i den obunden socialdemokratiska kvällstidningen Aftonbladet som politiskt låg musikälsningens och de självständiga skivbolagens värderingar närmast. Bonnierkoncernens två obundet liberala tidningar, Dagens Nyheter och Expressen, visade i receptionsstudien likartad publiceringsgrad om Bo Hansson under sjuttioalet, vilket också går att se i det bifogade artikelregistret.

Tendenser av sporadisk bevakning av popmusik i form av skivrecensioner och artiklar märks i samtliga tidningar i början på sjuttioalet. Senare upplagor från mitten av sjuttioalet visar upp en lite mer strukturerad form av populärkulturell bevakning med exempelvis Aftonbladet som introducerade avdelningen *Pop-Sidan* eller Dagens Nyheter som i mitten på sjuttioalet införde en återkommande avdelning för skivrecensioner på fredagarna. Som redan antytt i receptionsstudien skrevs recensioner av *Mellanväsen* samtidigt som den engelska utgivningen två månader efter att den kom ut i Sverige vilket väcker frågan om de svenska recensenterna inväntade den internationella reaktionerna innan de själva tog pennan ur mun? En fråga som här lämnas obesvarad men som spekulativt kanske speglar en ängslighet hos den relativt nya svenska pop-journalistiken.

4.4 Slutord

Det är värt att slutligen poängtera att Bo Hansson utöver alla kommersiella framgångar även erhöll konstnärlig och musikalisk aktning bland musikälsningens mest renommerade instrumentalister, eftersom många av dessa deltog på hans fyra instrumentalalbum.

Källförteckning:

Dags- och kvällstidningsartiklar:

Amster, Harry. 2002. *Sagan om Bo och Sagan om ringen*. Svenska Dagbladet: 2002.03.16

Andersson, Jan & Norlin, Arne. 1973. *Aftonbladet ser tillbaka på popåret 1972*. Aftonbladet: 73.01.04

Bara några rader om... 1973. Aftonbladet: 73.03.16.

Bo Hansson på Englandstoppen! 1972. Expressen: 72.11.23.

Bosse Hansson. 1971. Expressen: 71.01.23

Bosse Hansson snart över hela världen. 1972. Dagens Nyheter: 72.11.23.

Börjesson, Tore S. 2002. *Nu ges Bo Hanssons mästerverk ut igen – 30 år efter det skrevs*. Aftonbladet: 2002.03.15

En smått historisk lista. 1972. Aftonbladet: 72.12.13.

Eriksson, Bengt. 1970. *1-0 till dvärgarna*. Aftonbladet 70.12.17

Eriksson, Bengt. 1971. *Gitarrmusik*. Aftonbladet 71.01.10

Erlandsson Sören. 1972. *En och en halv ny Bosse Hansson*. Aftonbladet: 72.12.30

Fridlund, Hans. 1967. *Julplattor: Hansson & Karlsson*. Expressen: 67.12.19

Fridlund, Hans. 1972. *Toppåljare i England- jag som inte kan lira*. Expressen: 72.12.02.

Gerdin, Mia. 1976. *Spelar som jag tycker och skiter i kraven*. Dagens Nyheter: 76.01.11

Gerdin, Mia. 1977. *Berättarglädje*. Dagens Nyheter: 77.08.26

Holmström, Lars G. 1969. *Hansson & Karlsson har spruckit* Aftonbladet: 69.05.02

Klingberg, Margareta. 1967a. *Nu blir det pop på Dramaten!* Söndag Med Aftonbladet 67.10.01.

Klingberg, Margareta. 1967b. *Vad hände När Nalen Dog?* Aftonbladet: 67.10.04.

Klingberg, Margareta. 1967c. *Vilket klubb-liv det finns i Stockholm!* Aftonbladet: 67.07.26

Liljenberg, Margareta. 1976. *Nya musiksagor med Hansson.* Expressen: 76.01.21

Lovén, Hans. 1972. *Musikalisk Sagovärld.* Svenska Dagbladet: 72.12.31

Melin, Bengt. 1968. *Nya 'Popside' var friskt och välgörande.* Aftonbladet: 67.07.10

Nilsson, Bernt. 1968. *Hansson & Karlsson sätter fart på London.* Aftonbladet: 68.11.20

Norlin, Arne. 1972. *Här sitter Bosse och väntar på att bli rik.* Aftonbladet: 72.12.04

Norlin, Arne. 1973. Notis i nöjesavdelningen *Bekantas Bekanta* (Ingen rubrik). Aftonbladet: 73-03-19

Popkorn. 1971. Aftonbladet. 71.10.04

Rander, Tommy. 1976. *Han säljer mest efter ABBA.* Aftonbladet: 76.04.19

Två Svenska Nykomlingar. 1972. Dagens Nyheter: 72.12.13

Årets Framgång 1972. 1973. Aftonbladet 73.01.14.

Litteratur:

Aldridge, Henry B (1996). *Music's Most Glorious Voice.* The journal of American culture Vol. 19(3) p1. ISSN: 0191-1813. Published in: United States. Publication Date: Fall.

Bergner, Roger. 2003. *A Music For All Sences* (CD-konvolut från *For People In Love*). Malmö: Treffpunkt

Ganetz, Hillevi (1997). *Hennes röster: rocktexter av Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt.* Diss. Stockholm: Univ.

Lahger, Håkan. 2002a. *Sagan om Bo Hansson* (CD-konvolut till *Sagan om Ringen*, Ny utg.). Koppom, Sweden: Silence Records AB

- Lahger, Håkan. 1999. *Proppen – Musikärelsens uppgång och fall*. Ny utg. Stockholm: Atlas
- Lundberg, Börje & Bohm, Ammi. 2011. *Boken om Bildjournalen: Sveriges största ungdomstidning 1954-1969*. Stockholm: Premium Publishing
- Petterson, Tobias. 2007. *The encyclopedia of Swedish progressive music, 1967-1979: from psychedelic experiments to political propaganda : [with illustrated discography & valuation guide]*. Stockholm: Premium Publishing
- Sneum Jan. 2005. *Bonniers rocklexikon*. 3. Uppl. Stockholm: Albert Bonniers Förlag, 510-511.
- Svensson, Ronny. 1998. *Hansson & Karlsson Interview* (CD-konvolut till Hansson & Karlsson remastered compilation). Stockholm: Polydor
- Thyrén, David (2009). *Musikhus i centrum: två lokala praktiker inom den svenska progressiva musikärelsen: Uppsala Musikforum och Sprängkullen i Göteborg*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009
- Wilke Eva. 2005. *Bo Hansson, utanför rampljuset* (CD-konvolut till *Mellanväsen*, Ny utg.). Stockholm: EMI Music Publishing.

TV- & Radio-program

- Ahldal, Leif. 1977. *Jakten på Bo Hansson* (TV-program). Stockholm: Sveriges Television: 77.06.04.
- Boberg, Lars. 1967. *Timmen*. (TV-program) Stockholm: Sveriges Television: 67-09-30.
<https://www.youtube.com/watch?v=mZKk1wngK4c> (Hämtad 14.11.13 13.56)
- K-special*. 2001. *Svensk Progg* (TV-program). Stockholm: Sveriges Television: 2001-05-20.
<https://www.youtube.com/watch?v=K7oTCSb9Nis> (Hämtad 14.11.25 kl. 12.44)
- Musikbyrå*. 2002. Episod 8:16 (TV-program) Stockholm: Sveriges Television 2002.03.15.
<https://www.youtube.com/watch?v=nLpnaBCPIGs> (Hämtad 14.11.21 kl. 18.56)
- Olsén, Anders. 2010. *Kalejdoskop hyllar Bo Hansson* (Radio-program). Stockholm: Sveriges Radio: 10.05.19. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2195&artikel=3705894> (Hämtad 14.11.26 kl. 09.03)

Popside. 1967. (TV-program) Stockholm: Sveriges Television: 67.07.09.
<https://www.youtube.com/watch?v=ewSyjy6O5ow> (Hämtad 2014.11.11 kl. 13.01)

Öhbo, Eric. 2010. *Bo Hansson är Död. Mitt i musikens Veckomagasinet* (Programtitel). Stockholm: Sveriges Radio: 2010.04.30
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3358&artikel=3663026> (Hämtad 2014.12.02 kl. 18.19)

Web-artiklar & E-böcker

Axelsson Kristina. 2012. *Källkritik På Internet*. (punkt) SE: s Internetguide Nr. 25, Version 1.0. E-bok. <https://iis.se/docs/Kallkritik-pa-Internet.pdf> (Hämtad 14.11.25 kl. 13.54)

Hansson & Karlsson. 1968. *P som I Pop*. (1 bok; 79 s, 1 grammofonskiva) Insp. på Filips, Stockholm dec. 1967. Dagens Nyheter: Våren 1968.
<http://smdb.kb.se/catalog/search?q=%22p+som+i+pop%22&x=0&y=0> (Hämtad 2014.11.13 kl. 10.30)

Kozinn, Allan. 2005. *Robert Moog, Creator of music synthesizer dies at age 71*. The New York Times: 05.08.23
http://www.nytimes.com/2005/08/23/arts/music/23moog.html?ex=1125633600&en=e8d2163067dcb505&ei=5070&pagewanted=ISSN:0362-4331Accession&_r=0 (Hämtad 14.11.23 kl. 12.34)

Lahger, Håkan. 2002b. *Bo Hanssons CD Häfte*. Silence Records.
<http://silence.se/artister/bo-hansson-cd-booklet/> (Hämtad 14.12.16 kl. 12.02)

Statistiska Centralbyrån. 2014. *Prisomräknaren* (Webbtjänst)
<http://www.scb.se/prisomraknaren/> (Hämtad 14.11.20 kl. 10.30)

Stockholm Records – Universal Music. 2014. STIM-Music Information Centre.
<http://www.mic.stim.se/avd/mic/prod/NBkund.nsf/Labels4211/Stockholm+Records+-+Universal+Music?opendocument> (Hämtad 14.11.07 kl. 13.56)

Roth, Thomas. 2002. *Nordic Arctica, Bo Nilsson* (Skivrecension). Svenska Dagbladet: 02.10.18.
http://www.svd.se/kultur/musik/_27284.svd (Hämtad 14.11.13 kl. 09.22)

Öhbo, Erik. 2010. *Bo Hansson är Död. Mitt i Musiken* (web-artikel) Sveriges Radio: 10.04.30.
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3358&artikel=3663026> (Hämtad 14.12.15
kl. 15.04)

**Artikelregister från Kungliga Bibliotekets Mikrofilmarkiv insamlat mellan:
14.10.28 – 14.11.14**

AFTONBLADET:

1967.02.01 – 1967.06.30, 1967.07.01 – 1967.12.31, 1968.01.02 – 1968.06.30, 1968.07.01 –
1968.12.31, 1969.01.02 – 1969.05.31, 1969.06.01 – 1969.10.15, 1970.07.01 – 1970.11.30,
1970.12.01 – 1971.05.31, 1972.05.02 – 1972.10.15, 1972.10.16 – 1973.02.28, 1972.10.16 -
1973.02.28, 1973.03.01 – 1973.07.31, 1975.05.16 – 1975.08.15, 1975.11.16 – 1976.02.15,
1976.02.16 – 1976.05.15, 1977.08.16 – 1977.11.15

DAGENS NYHETER:

1970.10.11 – 1970.12.10, 1970.12.11 – 1971.02.16, 1972.10.11 – 1972.12.10, 1972.12.11 –
1973.02.10, 1972.12.11 – 1973.02.10, 1977.06.11 – 1977.08.20, 1975.12.01 – 1976.01.31

EXPRESSEN:

1970.11.01 – 1970.12.31, 1970.11.01 – 1971.02.28, 1972.07.01 – 1972.10.31, 1972.11.01 –
1973.02.28, 1975.10.16 – 1976.01.15, 1976.01.16 – 1976.04.15, 1977.05.16 – 1977.09.15

SVENSKA DAGBLADET:

1970.12.01 – 1970.04.30, 1972.12.16 – 1973.04.15, 1973.04.16 – 1973.07.31, 1994.09.01 –
1994.10.31, 1995.03.01 – 1995.04.30, 2001.10.21 – 2001.12.20, 2002.02.21 - 2002.04.20,
2003.06.22 – 2003.08.20, 2003.10.21 – 2003.12.20, 2007.04.21 - 2007.06.20

Rättelse

I avsnittet 3.1 Artikelstudie framgår att illustratören till *Sagan om Ringens* internationella utgåva var Jan Ternald. Detta är inte korrekt då omslaget till Charisma Records utgåva från 1972 var illustrerat av konstnären Jane Furst och ingen annan. Jan Ternald illustrerade däremot *Ur Trollkalrens Hatt* och *Mellanväsens* omslag.